

Bestuurskundige Berichten

Magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Port betaald
Port payé
Pays-Bas

Achtergrond:

"Muren, spijkers en boeven
vangen volgens plan"

Stageverslag:

"De stad wordt overspoeld
met stagiairs"

connexxion

Postbank

TPGPOST

NUON

Universiteit Leiden

ENECO
energie

THEMA: MARKTWERKING BIJ DE OVERHEID

Grote buitenlandse reis: Lissabon

"Als onverwachte gast oogstte
Koeman veel lof op de reis
van de B.I.L. in Lissabon"

Bestuurskundige
Interfacultaire vereniging
Leiden

Waarom niet Den Haag ? Als je voor het stadhuis staat dan zie je het pas. Wat een gebouw, wat een ambitie. En zodra je binnenkomt voel je het: dit is een grote gemeenschap. Met een veelheid aan mensen, culturen, architectuur en bedrijvigheid. Zo divers als het stadhuis, is heel Den Haag. Mensen die de grote stad draaiende houden door haar te organiseren, besturen en moderniseren. Daar wil je toch bij horen, daar wil je toch aan proeven, daar wil je van leren. Als dat voor jou opgaat, is werken in het traineeprogramma misschien wel iets voor jou.

Gemeente Den Haag

Het trainee-programma start elk jaar in september. Medio januari is het informatiepakket en het inschrijfformulier beschikbaar.

Bij de gemeente Den Haag werken ruim 7500 mensen verdeeld over 13 diensten. Deze diensten zorgen gezamenlijk voor een enorm pakket aan dienstverlening aan haar inwoners. De ene dienst is meer met uitvoerend werk, de andere dienst meer met beleidstaken bezig. De miljardenbegroting dwingt tot een bedrijfsmatige en zakelijke werkwijze. Sommige onderdelen moeten zelfs concurreren met het bedrijfsleven om interne opdrachten te verwerven. De gemeente Den Haag heeft daarom zowel een maatschappelijke als bedrijfsmatige oriëntatie.

Meer informatie en meer banen?
www.denhaag-vacatures.nl

TRAINEE

In Den Haag kun je twee jaar als trainee aan de slag. Je bent verantwoordelijk voor in elk geval twee projecten bij twee verschillende onderdelen van de organisatie. Met je coach en je mentor maak je een persoonlijk ontwikkelingsplan. Tijdens de eerste negen maanden volg je naast je werk een introductieprogramma. Daarnaast werk je nog gemiddeld 1 dag per week met andere trainees aan een gemeentebreed project of volg je een training.

Meer weten? www.denhaag-vacatures.nl
of bel Nathalie Denz (070) 353 2502; mail: n.denz@bsd.denhaag.nl.

Kennis en vaardigheden

- universitaire opleiding;
- maximaal twee jaar werkervaring;
- initiatief, teamgeest en een resultaat- en veranderings-gerichte houding.

Arbeidsvoorwaarden

- startsalaris ± € 2341,-;
- uitstekende opleidingsfaciliteiten;
- activiteiten van Jong Den Haag;
- baangarantie en postdoctorale opleiding na trainee-programma.

Talentenjacht
Foto: Bestuursdienst

REDACTIONEEL

Na een meer dan geslaagd verblijf in Lissabon doet het mij deugd om te merken dat ook in Nederland de zon ons steeds meer toelacht. Het collegejaar loopt alweer bijna ten einde, de (her)tentamens staan voor de deur en de zomer lonkt. Mocht u nog geen vakantiebestemming hebben gekozen, ik kan u Lissabon van harte aanbevelen. Om tussen het studeren door te ontspannen en u gedurende de lange zomer niet te vervelen, heeft de redactie deze gevarieerde derde editie van de Bestuurskundige Berichten vervaardigd. Door de crisis bij het UWV en de voortgaande liberalisering van de energiemarkt, was de redactie gestoken als door een bij. Het zal u dan ook niet verbazen dat het thema van dit nummer "Marktwerking bij de overheid" is. Als deskundige op het gebied van Organisatie & Management laat dr. Van Noort zijn licht schijnen op het fenomeen marktwerking. Politicoloog Hans Oversloot heeft een andere (politieke) visie en beargumenteert dat er wat marktwerking betreft spijkers met koppen geslagen moeten worden. In hoeverre er bij de politie spijkers met koppen worden geslagen hebben Simone en Elvira voor u uitgezocht, door te kijken of de politie nu echt prestatiegericht werkt. Prestatiebevorderend of niet, deregulering lijkt onlosmakelijk verbonden met marktwerking, daarom een algemeen beschouwend stuk van oorsprong tot heden over de deregulering. Uiteraard zou de B.I.L. de B.I.L. niet zijn als we voorbij zouden gaan aan de naderende Europees Parlementverkiezingen. Naast het mede door de B.I.L. georganiseerde EP debat, waarvan in een volgend nummer d.m.v. een speciale bijlage een verslag is terug te vinden, willen we ook in deze BB aandacht besteden aan de verkiezingen. U treft in deze BB derhalve een enerverend stuk van Marije Stam aan, alsmede een bijdrage op verkiezingsgebied van oud-secretaris Bart van Nierop. Niet alleen de parlementsverkiezingen komen aan bod in dit nummer, ook onze eigen universitaire politiek is onder de loep genomen. Wellicht dat het opkomstpercentage dit jaar de 20% wel haalt. Na de positieve reacties op het interview met een oud-bestuurslid uit de voorgaande BB, is er door de redactie getracht ook in deze BB weer een oud-bestuurslid aan het woord te laten komen. Mede vanwege zijn benoeming tot lid van verdienste en oud-voorzitterschap van de B.I.L. is Sander Dekker ditmaal de gelukkige ondervraagde. Daarnaast vindt u in onze serie vaste rubrieken: de Hennieficatie, het B.I.L.-lid in Leiden (over het leven van een student op de 5^e) en "Geef de pen door", dit keer door Michael Keading. Verder vindt u in deze BB o.a. een artikel over de relatie tussen politiek en media, een verslag van bovengenoemde Lissabonreis en een interessante uiteenzetting over crisismanagement m.b.t. early warning systems bij infectieziekten. Afsluitend wordt er weer een boek besproken. Ditmaal geen roman, maar een boek van Wildavsky, "Searching for Safety", dat een heel andere kant van crisismanagement belicht. Al met al een BB die hopelijk inspireert bij het studeren en intrigeert gedurende deze zomer. Mijn zomer is in ieder geval al geslaagd, ik hoop de uwe ook. Nu die tentamens nog!

Namens de voltallige redactie Bestuurskundige Berichten,

Hessel Heins
Secretaris & Commissaris Bestuurskundige Berichten

Bestuurskundige Berichten

Postbus 9555, 2300 RB Leiden
Tel. 071-5273696
Fax. 071-5273979
E-Mail: bil@fsw.leidenuniv.nl
www.fsw.leidenuniv.nl/bil

Commissaris Hessel Heins

Eindredactie Hessel Heins,
Peter Kasbergen

Hoofdredacteur Peter Kasbergen

Vormgeving Bart van Horck,
Elvira Visser

Redactie Peter Kasbergen, Elvira
Visser, Frank van der Plas, Victor
van Kleef, Bart van Horck, Simone
van Elk

Gastschrijvers: dr. W.J. van Noort,
dr. H. Oversloot, Marije Stam, Cyril
Springveld, drs. M. Verhaar, Paul
Wouters, Femke van Seggeren,
Marc Rosier, Bart van Nierop

Redactieraad

Dr. F.M. van der Meer
Prof. Dr. M.R. Rutgers

Drukker Grafische Dienst UFB

ISSN 0920-5772
Copyright 2004 B.I.L.

Kopij voor de redactie Via e-mail
(bil@fsw.leidenuniv.nl) of op diskette in
Word formaat

Advertenties Laurens Niëns,
071-5273696

Oplage 600 stuks

Abonnement Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement €11,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. Leiden o.v.v. abonnement B.B. of op giro 9200 van de ABN-Amro Leiden o.v.v. B.I.L. rekeningnummer 56.65.22.357; abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteurs op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie. De redactie behoudt het recht voor stukken in te korten, te veranderen dan wel niet te plaatsen.

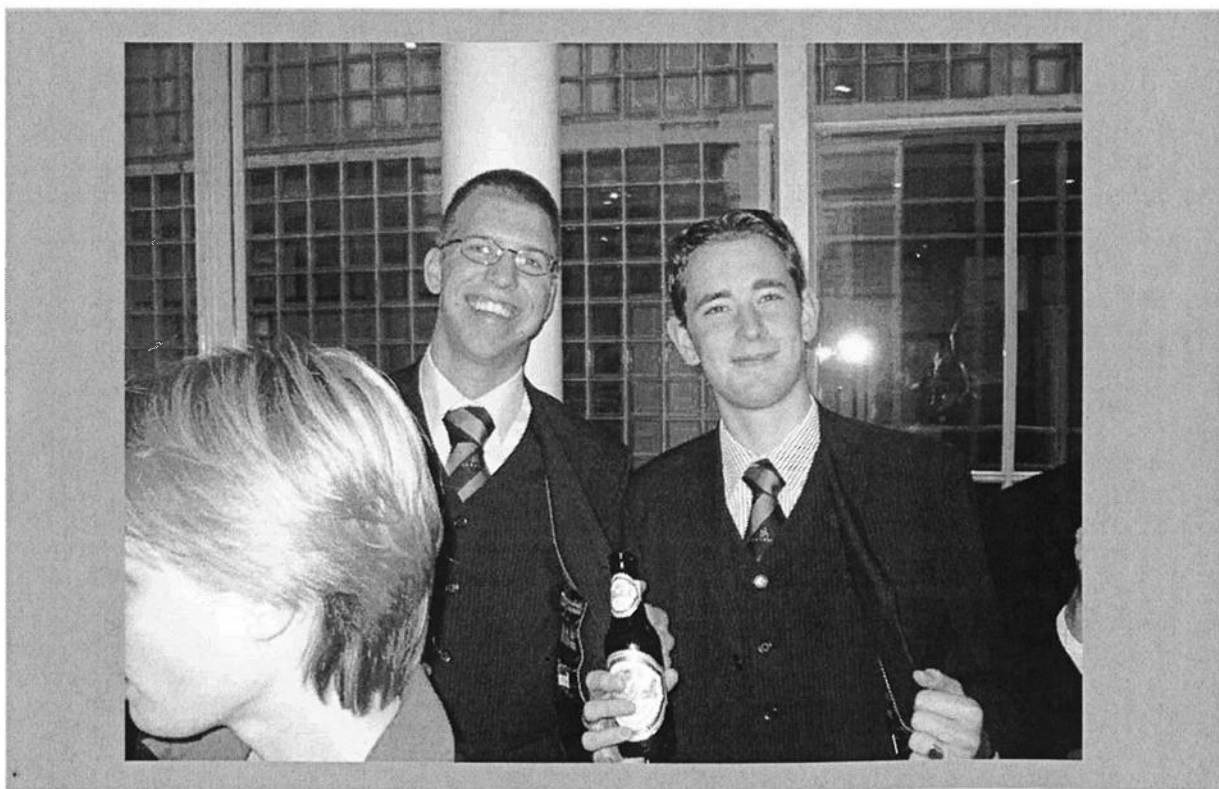
Geachte leden,

Aangezien het thema van deze editie van de Bestuurskundige Berichten "Marktwerving bij de overheid" is, heeft het financiële duo van ons bestuur de taak op zich genomen deze bestuurspraak te verzorgen. Zoals u zich wellicht nog van de economisch getinte colleges kunt herinneren, draait het op de markt allemaal om vraag en aanbod. Dit heeft de nodige conjuncturele schommelingen tot gevolg. Ook een bestuursjaar kent zo zijn ups en downs. Gelukkig zijn wij gezegend met een sterke onderlinge band en een goede sfeer, waardoor de neerwaartse schommelingen beperkt blijven. Hiertoe hebben wij dan ook verschillende instrumenten om interventies op onze bestuursmarkt uit te voeren. Bestuursweekenden, vergaderingen, borrels en niet te vergeten goede onderlinge gesprekken hebben bijgedragen aan het binnen de bandbreedte houden van onze koers. Natuurlijk zijn er ook vele activiteiten met onze leden die de gezelligheid erin houden. Te denken valt aan de excursie naar het Vredespaleis, de workshop bij het ministerie van Financiën, de dies en natuurlijk de lange reis naar Lissabon. In deze bruisende stad konden wij genieten van de zon en de cultuur, het land beter leren kennen tijdens lezingen en relaxen in de dug-out van het stadion van Benfica.

Voordat u ons er nu van verdenkt economie-fanaten te zijn, niets is minder waar. Alhoewel Laurens wel wat geld bijverdient met het geven van economie-bijles aan middelbare scholieren, hebben wij beiden veel meer interesse in filosofie. Wij wisselen na een avondje fitnessen vaak van gedachten over de brede en diepzinnige stof, van de natuurfilosofen tot Freud.

Vooralsnog gaan wij ons even helemaal ontspannen en onttrekken aan alle B.I.L.-werkzaamheden, zodat wij de laatste paar maanden van ons bestuursjaar optimale Pareto-efficiëntie weten te bereiken voor onszelf en u, de leden.

Koen Bartels
Penningmeester
Laurens Niëns
Commissaris Acquisitie en Promotie

Informatie Beheer Groep

7 - Op eigen benen

Aangezien uw redacteur en met hem vermoedelijk vele andere studenten bestuurskunde weinig kennis van zaken hebben over de voor het openbaar bestuur zo belangrijke zbo's is een verhelderend artikel op zijn plaats.

12 - Meten is weten

Nu de structuur van het Nederlandse politieapparaat duidelijk is, kunnen we ons afvragen waarom er prestatiecontracten met de korpsen zijn afgesloten.

27 - B.I.L.-lid in Leiden

Ik geloof dat ze met deze cursus in Zweden een mastertitel konden krijgen. Waar we het hier in Leiden over hebben gehad is de invloed van Europa, de EU.

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

- 1 Redactioneel/Colofon
- 2 Bestuurspraak
- 3 Inhoudsopgave

THEMA - MARKTWERING BIJ DE OVERHEID

- 4 Marktwerving in het openbaar bestuur
- 6 Hennificatie
- 7 Opeigen benen
- 9 De muur, spijkers en boeven vangen volgens plan
- 12 Meten is weten
- 14 Toenemende regulering geen optie
- 16 Samenvattend Artikel

VERENIGING

- 17 Reisverslag: Lissabon
- 20 Kiekjespagina: Lissabon
- 21 Het allereerste B.I.L.-diner
- 22 Prikbord en Agenda
- 23 Kiekjespagina
- 25 Interview: Sander Dekker
- 27 B.I.L.-lid in Leiden

STUDIE

- 29 Geef de pen door aan
- 30 Campagne voeren voor de EP-verkiezingen
- 31 Stageverslag: Cyril Springveld
- 32 Stageverslag: Marije Stam
- 33 Boekbespreking
- 35 Beschouwing: Geen nieuws is goed nieuws
- 39 Bestuurskundige Tijdschriften
- 40 Studentenpolitiek in Leiden
- 42 Early Warning Systems

Marktwerving in het openbaar bestuur: Marktfundamentalisme of pragmatisme?

In de jaren tachtig heeft zich in de westerse landen een radicale verandering in de politieke besluitvorming en ideologie voltrokken. De periode tussen de Tweede Wereldoorlog en de jaren tachtig stond in het teken van wat men het gebreidelde kapitalisme zou kunnen noemen. De opbouw en uitbouw van de verzorgingsstaat, een keynesiaanse economische politiek en een zekere ordening van de markt waren kenmerkend voor de politieke besluitvorming in die tijd. Sociaal-democratische partijen en ideologieën hadden het tij mee.

Sinds de jaren tachtig is dit drastisch veranderd; bezuinigingen, 'reconstructies' van de verzorgingsstaat en liberalisering zijn nu al ruim twintig jaar typerend voor de politieke besluitvorming. Tegenwoordig staat het denken, doen en laten van burgers, maatschappelijke organisaties en regeringen in het teken van de 'markt'. De 'markt' associëren we met keuzevrijheid, doelmatigheid, dynamiek en individualisme, de 'overheid' met betutteling, verspilling, starheid en eenheidsworst. Tot in de jaren zeventig maakten sommige progressieve partijen zich nog sterk voor nationalisatie van bijvoorbeeld het bank- en verzekeringswezen en waren

"Tegenwoordig staat het denken, doen en laten van burgers, maatschappelijke organisaties en regeringen in het teken van de markt"

aanhangers van de vrije markteconomie in het defensief, tegenwoordig houden zelfs van oorsprong marxistische politieke partijen als de SP geen pleidooien voor nationalisaties en ligt het initiatief bij de voorstanders van concurrentie en marktwerving.

Die omslag heeft zich het eerst en het meest radicaal voorgedaan in de Verenigde Staten en het Verenigd

Koninkrijk. In Nederland heeft het eerste kabinet-Lubbers (1982-1986) het begin gemaakt met de 'herziening' van de verzorgingsstaat. Dit kabinet introduceerde onder andere zes 'grote operaties': deregulering, heroverwegingen (moest de overheid bepaalde taken nog wel uitvoeren of moest zij die overlaten aan de markt of het particulier initiatief?), decentralisatie, reorganisatie van de Rijksdienst, de 1%-operatie (vermindering van de omvang van het overheidspersoneel met 1% per jaar) en privatisering. Sindsdien is er in grote lijnen weinig veranderd in het overheidsbeleid. Het neo-liberalisme viert hoogtij en het is dan ook geen toeval dat de VVD vanaf 1982 van alle politieke partijen het meest geregeerd heeft (17 jaar, tegen het CDA 14 jaar, de PvdA 13 jaar en D66 9 jaar). Hoe dominant het marktdenken en het neo-liberalisme zijn, blijkt daaruit dat de samenstelling van de regering in dit opzicht eigenlijk niet zo veel terzake doet. De politicologische bestuurskundige J. de Vries wijst er in zijn boek 'Paars en de managementstaat' mijns inziens terecht op dat de paarse kabinetten in feite het beleid van de kabinetten-Lubbers grotendeels voortgezet hebben.

Het voert in dit verband te ver te verklaren waar die voorliefde voor de markt vandaan komt. Belangrijker is de vraag waar privatisering, marktwerving, liberalisering, verzelfstandiging en concurrentie toe geleid hebben. Marktwerving zou leiden tot meer doelmatigheid, minder bureaucratie en meer keuzevrijheid voor de 'consument'.

Vooralsnog zijn de effecten van de marktwerving echter ver achtergebleven bij de hooggespannen verwachtingen, al is in een enkele sector, zoals de telecommunicatie, de liberalisering wel een succes te noemen. (Een andere vraag is natuurlijk of het overvloedige gebruik van de mobiele telefoon in alle opzichten zegenrijk is, maar dat is nu niet de discussie.) Maar in tal van sectoren heeft de marktwerving tot allerlei min of meer onvoorziene effecten geleid.

Ten eerste doen zich bij allerlei verzelfstandigde organisaties problemen voor met toezicht en verantwoording. 'Namens wie' opereren de Nederlandse Spoorwegen en thuiszorginstellingen eigenlijk? Voor wie en van wie zijn zij eigenlijk? Ten tweede leidt marktwerving paradoxaal genoeg juist tot meer regelgeving. De Nederlandse Mededingingsautoriteit moet concurrentie en marktwerving bewaken. De Nederlandse regering geeft de postmarkt steeds meer vrij maar moet tegelijk allerlei regelingen treffen om publieke belangen te waarborgen. Als de regering dat niet zou doen, zouden bewoners van afgelegen gebieden immers verstoken blijven van dagelijkse postbezorging en/of veel hogere tarieven moeten betalen. De vraag rijst wat de resultaten zijn van een nuchtere kosten/batenanalyse van dit soort operaties. Zo slecht was de postbezorging voor de

"Vooralsnog zijn de effecten van de marktwerving ver achtergebleven bij de hooggespannen verwachtingen."

liberalisering nu ook weer niet. Bij de spoorwegen doen zich soortgelijke problemen voor; bij concurrentie zouden er allerlei afspraken moeten komen over gebruik van het net, kaartjes en aansluitingen. Ten derde werkt liberalisering en concurrentie calculerend gedrag in de

hand, hetgeen op gespannen voet kan staan met bepaalde waarden als gelijkheid en sociale cohesie. Als de TPG op grote schaal postkantoren sluit, is dat uit bedrijfseconomisch oogpunt te

"Toen ze nog van de staat waren, hoefden energiebedrijven geen geld te verspillen aan reclame en sponsoring van voetbalclubs"

begrijpen, maar neemt de leefbaarheid in allerlei buurten en dorpen af, zeker voor ouderen die weinig mobiel zijn en niet elektronisch bankieren. Ten vierde is het maar de vraag of de 'consument' zo gediend is met de grotere keuzevrijheid die hij zou krijgen. Ik had vroeger een buurman met niet al te veel geld maar met veel tijd, die uitzocht welke artikelen in welke supermarkt het goedkoopst waren en vervolgens met zijn brommer alle supermarkten aandeed. Veel consumenten hebben echter weinig tijd en het is niet reëel te verwachten dat huishoudens een goede vergelijking kunnen maken tussen de aanbiedingen van de verschillende elektriciteitsmaatschappijen. Bovendien hoefden energiebedrijven, toen ze nog van de

staat waren, geen geld te verspillen aan reclame en sponsoring van voetbalclubs. Een risico van de marktwerving is ook dat er allerlei bedrijfjes opduiken met aantrekkelijke aanbiedingen die vervolgens failliet gaan, zoals in de thuiszorg al veelvuldig gebeurd is.

Als de resultaten van het beleid tegenvallen, zijn er in het algemeen twee mogelijke reacties. Ten eerste kan men de minder gunstige effecten toeschrijven aan de uitvoering van het beleid. De beleidsideeën zijn goed, alleen de implementatie deugt niet. Dit is een type reactie dat als 'fundamentalistisch' te bestempelen is. De schrijver Naipaul geeft in zijn boek 'Among the believers' een interessant voorbeeld. In Pakistan past men in steeds sterkere mate islamitische wetgeving toe. De resultaten blijven echter sterk achter bij de verwachtingen. De reactie van geestelijke leiders is echter dat de islamitische wetgeving nog niet voldoende is doorgevoerd. Zo reageren ook vooral liberale politici op de problemen die aan doorvoering van concurrentie en marktwerving verbonden zijn. Er is volgens hen nog te weinig marktwerving. Zo is het ook te begrijpen dat VVD-leider Bolkestein

alle problemen in Nederland toeschrijft aan de PvdA, hoewel zijn eigen partij zoals opgemerkt de laatste twintig jaar het meest geregeerd heeft. Het beleid is nog niet neo-liberaal genoeg geweest. Ten tweede kan men de marktwerving en concurrentie reguleren en streven naar wat vroeger wel een 'gemengde economie' of 'sociale markteconomie' noemde. Nationalisatie is als alternatief in het tijdvak van individualisering en mondialisering niet meer aan de orde. De strijd zal dan ook de komende jaren niet gaan tussen grote ideologieën, maar tussen de (gelovige) marktfundamentalisten enerzijds en de (sceptische) pragmatici anderzijds. □

dr. W.J. van Noort

De Commodificatie van de Nederlandse Cultuur

De dag dat de radiofrequenties in Nederland werden geveild, beschouw ik als een zwarte dag voor cultureel minnend Nederland. In een enkele dag werd ik door vaderschap staatsverminkt tot een selectieve dove. Radio 10FM en Classic FM werden zonder pardon ervan onthouden een vergunning voor een FM-licentie doordat ze financieel niet op konden boksen tegen de grote jongens van de HMG-groep en de eigenaar van SKY-radio (Talpa radio). Voor deze twee zenders kwamen RTL-FM (eigenaar: HMG) en Veronica FM (eigenaar: Talpa) in de plaats. Verder kwam er ook een nieuwkomer bij, onder het motto "dance in de ether klinkt beter": ID&T radio, die ons het genot gunde van nog meer dance en trance. Dat moest volgens hen, de dance was onder vertegenwoordigd in de Nederlandse ether, aldus Duncan Stutterheim de vrolijke directeur van ID&T. Ik weet niet waar deze meneer zijn oor op heeft laten rusten, maar zet eens radio 538 op of Yorin FM en je hoort praktisch niets anders dan dance in de ether.

De veiling zou volgens vaderschap staat veel voordelen bieden en de diversiteit van de Nederlandse ether zou gewaarborgd blijven. Dit zou gebeuren door middel van de veiling van de frequenties in diverse "kavels", waarbij ieder kavel aan een aparte muziekstroming zou worden gekoppeld. Het kon niet misgaan en onder het motto "laat de markt haar werk doen, die werkt immers efficiënter" ontstond er het huidige wangedrocht van Nederlandse radiozenders. De enige plek waar ik nu nog aan mijn trekken kom om Mozart in stereo in de Ether te horen is nu nog radio 4 en wel om 10.30u middels het radio 4-ochtend concert.

Dit toont maar eens al te zeer aan hoe ontzettend gevaarlijk een fenomeen als marktwerking is. Marktwerking berust zich in eerste plaats op de meest efficiënte allocatie van middelen om zo nutsmaximalisatie voort te brengen. Dit principe klinkt heel mooi en werkt in de praktijk ook wel in een groot aantal terreinen wel, maar het principe is absoluut niet toepasbaar op alle terreinen. Hierbij doel ik natuurlijk op de collectieve goederen. Bij deze goederen is ten eerste al nooit vast te stellen wat die nutsmaximalisatie behelst. Als je dat nog niet eens kunt formuleren, hoe is het dan eigenlijk mogelijk om over een efficiënte allocatie van middelen bij collectieve goederen te spreken? Laten we als voorbeeld van collectieve goederen eens het meest vage goed nemen dat er is: cultuur.

Hoe is bijvoorbeeld marktwerking bij cultuur te implementeren? Kan iemand mij dit uitleggen? Het is toch onmogelijk om een opera of klassiek concert aan ook maar enige (lichte) vorm tucht van de markt bloot te stellen? Laatst ben ik naar een concert van het Residentie Orkest geweest. De prijs van het kaartje bedroeg een luttele € 20,-. Hierop subsidieerde de staat een groot gedeelte uiteraard, laten we eerlijk zijn. Marktwerking zou desastreus zijn

geweest voor het concert en de zaal zou in plaats van stampvol, praktisch leeg zijn geweest. Natuurlijk zijn er wel kleine elementen van marktwerking die gebruikt kunnen worden, onder streng toezicht natuurlijk, zoals vormen van reclame op het kaartje en in het programmaboekje. Maar enige vorm van marktwerking voor bepaling van de prijs of iets van prestatiecontracten tussen de overheid en het Residentie Orkest zijn ondenkbaar en onverstandig.

"In een enkele dag werd ik door vaderschap staat verminkt tot een selectieve dove"

Nu is het Residentie Orkest godzijdank bespaard van alle marktprincipes, prestatiecontracten en enig commodificering van haar werk. Dit is in tegenstelling tot de radiofrequenties in de ether die door marktwerking een totaal monotoon geluid hebben veroorzaakt in de lucht. Er is géén kwantitatief fatsoenlijke plek voor jazzmuziek, Nederlands levenslied of klassieke muziek of oldies muziek in de FM-ether. Dit is een rechtstreeks gevolg door de commodificatie van de Nederlandse radio: naar deze soorten muziek luistert men gewoonweg minder en dus is het commercieel gezien minder interessant. Hierdoor is niet genoeg geld mee te verdienen om een duur FM-kavel te kopen. Enkel de grote commerciële jongens van de HMG en Talpa radio kunnen zich zo'n kavel veroorloven, zo blijkt nu wel weer.

De commodificatie van de cultuur in Nederland is echter veel breder dan alleen de radiofrequenties in Nederland. Wist u bijvoorbeeld dat 80% van alle bioscopen in Amsterdam in handen is van één aanbieder? Of wat te denken van popconcerten? Tegenwoordig worden alle Nederlandse popconcerten door slechts één bedrijf georganiseerd: MOJO concerts. Een welgeleerd econoom zou bij deze verschijnselen direct: "MONOPOLIE!" roepen, gevolgd door "OVERHEIDSINGRIJPEN!". Maar nee, vaderschap staat laat de Nederlandse cultuur gewoon door commodificeren en zwijgt onder het motto "laat de markt haar werk doen".

Een deel van marktwerking is volgens de economie weten in welke goederen je handelt, wat de onvolkomenheden van de markt zijn en weten hoe daarmee om te gaan. Vaderschap staat begrijpt blijkbaar de onvolkomenheden niet en laat de commodificatie van de Nederlandse cultuur gewoon doorgaan. Marktwerking toepassen op de Nederlandse cultuur heeft commodificatie tot het gevolg, een proces waar we als Nederland nu midden in zitten. Er is rede tot paniek en rede tot ingrijpen. Als we nu niet pleiten, ik zeg dit als liberaal in hart en in nieren, volgen we het voorbeeld van de Verenigde Staten en worden we een land zonder echte cultuur. Dat is niet de weg die ik Nederland verder wil zien veranderen. □

Hennie Hoenderbos

Op eigen benen:

Over zelfstandige bestuursorganen en rechtspersonen met een wettelijke taak

Rosenthal e.a. leggen in het introductieboek voor bestuurskundigen *Openbaar bestuur; beleid, organisatie en politiek* al jaren aan propedeusestudenten uit dat 'wij spreken van een zelfstandig bestuursorgaan wanneer een organisatie na verzelfstandiging publieke taken en bevoegdheden behoudt en een publiekrechtelijke rechtsvorm krijgt (uitzonderingen daargelaten). Er is in dit geval geen directe hiërarchische ondergeschiktheid aan de minister meer'.¹ Deze passage is zeer waarschijnlijk braaf onderstreept door het merendeel van de studenten om terug te lezen in voorbereiding op het tentamen Bestuurskunde 1.

Twee regels verder echter staat een interessant feitje over zelfstandige bestuursorganen (zbo's) waar de meeste studenten wellicht overheen hebben gelezen. Namelijk dat in de periode 1970-2000 het aantal zbo's is gestegen tot boven de 600 en er in het jaar 2000 meer mensen bij zbo's werkten dan bij de departementen. Aangezien uw redacteur en met hem vermoedelijk vele andere studenten bestuurskunde weinig kennis van zaken hebben over de voor het openbaar bestuur zo belangrijke zbo's is een verhelderend artikel op zijn plaats. Ik zal eerst ingaan op het juridische verschil tussen zelfstandige bestuursorganen en rechtspersonen met een wettelijke taak (rwt) en vervolgens het een en ander over zbo's uiteenzetten.

Juridisch gezien

'Rechtspersonen met een wettelijke taak zijn rechtspersonen voor zover die een bij of krachtens de wet geregelde taak uitoefenen en daartoe geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen.' Artikel 59, eerste lid, sub d uit de Comptabiliteitswet:

Dat men bestuurskundigen-in-opleiding, zelfs bij de rechtstheoretische vakken van de leergang, nauwelijks diep in laat gaan op het verschijnsel zbo wordt begrijpelijk na enig inlezen in het onderwerp. Juridisch zeer complex en bovendien zijn er uitzonderingen te over. Zo worden de termen zelfstandig bestuursorgaan en rechtspersoon met een wettelijke taak vaak door elkaar gebruikt, maar voor de wet is er een duidelijk onderscheid tussen de twee.

Een zelfstandig bestuursorgaan is een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij of krachtens de wet met openbaar gezag is bekleed en dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan de minister.

Kaderwet zbo's.

Bij rwt's staat het begrip rechtspersoon centraal, bij zbo's het begrip bestuursorgaan. Rechtspersoon is een privaatrechtelijk begrip. Rechtspersonen zijn dragers van vermogensrechtelijke rechten en verplichtingen zoals bevoegdheden tot het verwerven, beheren en spenderen van (publieke) middelen. Iedere rechtspersoon heeft organen, zoals een

dagelijks bestuur en een directie, maar niet al deze organen zijn bestuursorganen. Het begrip bestuursorgaan is afkomstig uit het bestuursrecht en is de benaming voor dragers van publiekrechtelijke bevoegdheden tot het nemen van (eenzijdige) besluiten met rechtsgevolgen. Bestuursorganen zijn alleen de onder artikel 1:1 van de Algemene Wet Bestuursrecht verstande organen van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht zijn ingesteld (a-organen) of een ander persoon of college met enig openbaar gezag bekleden (b-organen).

Het cruciale verschil tussen rechtspersonen en bestuursorganen ligt dus in het volgende: wanneer rechten en verplichtingen voortvloeien uit het privaatrecht liggen deze bij de rechtspersoon, terwijl rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het

bestuursrecht bij het bestuursorgaan liggen. Wanneer men spreekt over het uitoefenen van bestuursrechtelijke bevoegdheden door een rwt, doelt men dus niet op de rechtspersoon maar op het orgaan van de rechtspersoon dat deze bevoegdheid uitoefent. Wanneer het echter gaat om de uitoefening van privaatrechtelijke bevoegdheden, wordt wel bedoeld op de rechtspersoon. Zodoende kunnen organen binnen een rechtspersoon een tweeledige functie hebben: zij handelen als bestuursorgaan op grond van eigen rechten en plichten wanneer het gaat om bestuursrechtelijke bevoegdheden. Wanneer het echter gaat om privaatrechtelijke bevoegdheden,

'Rechtspersonen met een wettelijke taak zijn rechtspersonen voor zover die een bij of krachtens de wet geregelde taak uitoefenen en daartoe geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen.'
Artikel 59, eerste lid, sub d uit de Comptabiliteitswet:

handelen zij als wettelijke vertegenwoordiger voor de rechtspersoon. Als beweerd wordt dat een rwt tevens een zbo is, is het preciezer om te zeggen dat één of meer organen van de rechtspersoon tevens bestuursorgaan in de zin van de Algemene Wet Bestuursrecht is. Als een rwt niet tevens een zbo is, wordt feitelijk bedoeld dat geen van de organen van de rechtspersoon tevens bestuursorgaan in de zin van de Algemene Wet Bestuursrecht is.² Zoals blijkt uit het voorgaande juridische verhaal kunnen rwt's tegelijk zbo's zijn, maar niet alle rwt's zijn zbo's. Wanneer voor rwt's en zbo's de definities uit de kaders worden genomen geldt voor rwt's die geen zbo's zijn simpelweg dat ze niet bekleed zijn met enig openbaar gezag. Rwt's zijn dus net als zbo's niet hiërarchisch ondergeschikt aan een minister. Een zbo

kan op zijn beurt een rwt zijn, maar dat hoeft niet. Voor zbo's die geen rwt's zijn geldt dat:

- er geen sprake is van een rechtspersoon,
- en/of geen sprake is van een wettelijke taak,
- en/of geen sprake is van een wettelijke heffing.

In de praktijk

Om te verduidelijken hoe de situatie met rwt's en zbo's in de praktijk is zijn de volgende cijfers illustratief. Er zijn in Nederland zo'n 3200 rwt's, die per jaar € 119 miljard aan inkomsten hebben en 600 zbo's, die goed zijn voor € 75 miljard aan inkomsten, voornamelijk in de vorm van heffingen.³ Ongeveer 13 procent van de rwt's is tevens een zbo, terwijl ongeveer 70 procent van de zbo's ook een rwt is. Als de 2475 onderwijs-rwt's in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie die geen zbo's zijn buiten beschouwing worden gelaten, is ongeveer 80 procent van de rwt's ook een zbo.⁴

Zbo's

Ik zal voor het vervolg van het artikel de rwt's laten rusten, want het verschil tussen rwt's en zbo's is vooral juridisch en we zijn bestuurskundigen en geen juristen bestuursrecht. Zbo's zijn geen nieuw verschijnsel, zoals vaak wordt gedacht. Het is waar dat het zelfstandig bestuursorgaan een vorm van

verzelfstandiging is en dus pas de laatste decennia echt in zwang is geraakt. Toch stammen de eerste zbo's al uit de 19^e eeuw, onder andere de Kiesraad en de Voogdijraad. Deze organisaties waren echter nog niet bekend onder de naam zelfstandig bestuursorgaan, dit begrip introduceerde Scheltema in zijn inaugurele rede in 1974.⁵ De term zbo is een verzamelnaam voor organisaties met een grote verscheidenheid aan instellingsgrondslagen, taken, bevoegdheden, bekostigingsmethoden, vormen van politiek-bestuurlijke controle en voorzieningen voor rechtsbescherming.⁶ Als gemeen-

"Een zelfstandig bestuursorgaan is een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij of krachtens de wet met openbaar gezag is bekleed en dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan de minister."
Kaderwet zbo's.

schappelijk kenmerk hebben ze natuurlijk de kenmerken van een zbo zoals in voorgaande beschreven.

De motieven voor het oprichten van een zelfstandig bestuursorgaan zijn zo talrijk als het aantal zbo's zelf, maar er kunnen drie hoofdmotieven worden gededuceerd:

1. Deskundigheid als hoofdmotief: dit motief geldt voor gevallen waarbij een onafhankelijk college van deskundigen meer gezag en vertrouwen zou opwekken bij het maatschappelijk veld dan een departementsonderdeel. Dit motief gaat vaak samen met onafhankelijkheids-eisen als nevenmotief. Een voorbeeld van een zbo die vanuit dit motief is opgericht is de Octrooiraad. Deze taak (het vaststellen van originaliteit van uitvindingen) kan een onafhankelijk orgaan van deskundigen gezaghebbender uitvoeren dan een departementsonderdeel.

2. Bevorderen van onafhankelijke besluit-

vorming als hoofdmotief: zbo's die vanuit dit motief worden opgericht doen aan besluitvorming waarbij ofwel de overheid één van de belanghebbenden is ofwel politieke bemoeienis ongewenst wordt geacht.

3. Inschakelen van belanghebbenden als hoofdmotief: dit motief kent een aantal aspecten. Soms wordt beoogd om maatschappelijke organisaties de mogelijkheid tot participatie te geven, zonder dat bemoeienis van de centrale overheid wordt uitgesloten. In andere gevallen wordt beoogd de zeggenschap over een bepaald bestuursveld in zo groot mogelijk mate over te dragen aan belanghebbenden. In derde gevallen beoogt de inbreng van maatschappelijke organisaties coördinatie te bevorderen op een bepaald maatschappelijk terrein of consensusvorming te bevorderen tussen groepen belanghebbenden met tegengestelde belangen.

Als vierde hoofdmotief zou nog winst aan effectiviteit en efficiency kunnen worden genoemd, maar dit motief blijkt in de praktijk slechts als nevenmotief te bestaan.⁷ De genoemde motieven om een organisatie te verzelfstandigen tot een zbo leveren tegelijkertijd de voordelen op die de vorm van een zelfstandig bestuursorgaan heeft ten opzichte van een departement of privaatrechtelijke organisatie.

Natuurlijk kunnen er ook nadelen kleven aan de zbo-vorm. Er kunnen er twee worden genoemd. Allereerst kan er bezwaar zijn tegen de samenstelling van het orgaan. Dit bezwaar speelt vooral bij organen waarin maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd. Het kan bij de samenstelling problematisch zijn te bepalen welke organisaties vertegenwoordigd moeten worden en op welke wijze de vertegenwoordiging gestalte moet krijgen. Een tweede nadeel betreft de (te) geringe mate van ministeriële invloed ten opzichte van het orgaan. Ik wil even wat dieper ingaan op dit laatste nadeel, aangezien de recente UWV-affaire pijnlijk duidelijk heeft gemaakt wat er fout kan gaan wanneer een minister het zicht verliest op het functioneren van een zbo. Het hoofdkantoor van de UWV -

Een van de oudste zbo's

een zbo - bleek te veel geld te hebben gekost, onder andere de inmiddels beruchte wc's op het hoofdkantoor bleken exorbitant duur. Minister De Geus van Sociale Zaken was hiervan echter niet goed op de hoogte en de affaire kostte hem bijna zijn politieke kop. Dit incident staat niet op zichzelf. Er is in de loop der jaren een wild groei aan zbo's ontstaan. Doordat er in veel gevallen sprake is van onheldere verdelingen van taken en bevoegdheden komt de ministeriële verantwoordelijkheid af en toe in het gedrang.

De wetgever is bezig met het aannemen van een kaderwet voor zbo's en tracht op deze manier de vele uitzonderingen en onduidelijkheden over de juridische status van zbo's weg te nemen. In de Kaderwet zbo's worden regels gesteld waaraan zbo's moeten voldoen. Toch is er veel scepsis over zbo's en de kaderwet getuige een stemverklaring van de VVD over de kaderwet. 'Maar, we hebben ook aangegeven dat het vaak ontbreken van voldoende ministeriële verantwoordelijkheid voor besluiten van zbo's een staatsrechtelijk manco is. Zbo's bezitten (als openbaar bestuur)

namelijk geen eigen democratisch mandaat van de burgers [...] per saldo maakt de Kaderwet het nog steeds mogelijk dat openbaar bestuur op (te) grote afstand staat van zowel de burgers als de controlerende volksvertegenwoordiging; en dat een bewindspersoon niet altijd op ministeriële verantwoordelijkheid voor zbo's kan worden aangesproken. Soms kan een zbo zelfs op geen enkele manier, en door niemand, voldoende publiekelijk ter verantwoording worden geroepen, en bestaat er in die gevallen ook geen publieke sanctie.⁸ Helaas ben ik nog lang niet uitgebreid en diep genoeg op alle aspecten van het verschijnsel zbo ingegaan, maar dat laat ik voorlopig voor een volgend artikel. Vooralsnog hoop ik u als lezer een kijkje te hebben gegund in de wondere wereld van de zbo's en de rwt's. Er valt nog een hoop te ontdekken en er ligt een uitdaging om als eerste bestuurskundige op structurele wijze zelfstandig besturend Nederland in kaart te brengen. □

Peter Kasbergen

Noten

1. Rosenthal e.a., 2001: 196
2. <http://www.minfin.nl>
3. <http://www.parlement.com/9291000/modules/geuf0v10>
4. <http://www.rekenkamer.nl/cgi-bin/as.cgi/0282000/c/startfile=9282300/modules/gfx5tb2>
5. Boxum, J.L., Ridder, J. de, Scheltema, M, 1989: 7
6. Boxum, J.L., Ridder, J. de, Scheltema, M, 1989: 2
7. Boxum, J.L., Ridder, J. de, Scheltema, M, 1989: 37-39
8. <http://www.teveldhuis.nl/uploads/documents/1EF1119.doc>

Bronnen

- <http://www.parlement.com/9291000/modules/geuf0v10>
- <http://www.rekenkamer.nl/cgi-bin/as.cgi/0282000/c/startfile=9282300/modules/gfx5tb2>
- http://www.nso.nl/nsob/upload/711_ZBO's%20in%20actie.pdf
- http://www.regering.nl/trefwoordenregister/42_7837.jsp
- <http://www.teveldhuis.nl/uploads/documents/1EF1119.doc>
- <http://www.minfin.nl>
- Boxum, J.L., Ridder, J. de, Scheltema, M, *Zelfstandige bestuursorganen in soorten*, Uitgeverij Kluwer, Deventer, 1989, 1^e druk.
- U. Rosenthal e.a., *Openbaar Bestuur, Beleid, Organisatie en Politiek*, Alphen aan de Rijn, zesde druk, 2001: 196

De Muur, spijkers en boeven vangen volgens plan

De Muur viel in 1989, in 1992 had de Sovjet-Unie opgehouden te bestaan en daarmee was ook het politiek-economische regime van centraal geleide planning daar ten einde. Je moet het een nieuwe generatie, de generatie die het niet meer zelf (van dichtbij of uit de verte) heeft meegemaakt, uitleggen: Weet u (weet je), vroeger, maar nog niet zo lang geleden, was er een land, een rijk eigenlijk, dat de Sovjet-Unie heette.

In dat land was er één partij, meer was niet nodig, want die ene was de beste. Onder leiding van de partij werd met de staat als instrument de hele volkshuishouding ingericht als één grote productieve en consumptieve onderneming. Voor elk onderdeel van de volkshuishouding, elke fabriek, elk opleidingsinstituut etc. werden productietaken geformuleerd, taken per vijf jaar, paar jaar, per maand. Plandoelstellingen heetten die taken.

plan vervuld en zelfs oververvuld, hoera, leve de spijkerfabriek, alle eer aan de arbeiders en ingenieurs die deze prachtige resultaten hebben weten te boeken! Maar ja, hoeveel spijkers van ruim een kilo had men eigenlijk nodig? Men had een schreeuwend tekort aan één-, twee- en drieduimers enzovoort, maar die waren niet gemaakt; en die reuzenspijkers, die konden eigenlijk meteen naar een museum (maar geen enkel museum had de expositie of zelfs

“Als in de plantaken tonnen spijkers waren uitgedrukt was de kans groot dat de spijkerfabriek zijn best ging doen met een paar reuzenspijkers om zijn plandoelstellingen te realiseren.”

Om die doelstellingen te kunnen verwezenlijken waren ook ‘inputs’ (maar dan in het Russisch natuurlijk) voorzien, goeddeels bestaande uit de plandoelstellingen of plantaken van andere onderdelen van die ene grote sovjet-volkshuishouding. De plantaken waren voor een spijkerfabriek geformuleerd in, bijvoorbeeld, kilogrammen spijkers. Zoveel ton spijkers per maand, zeg maar. Het was voor een fabriek heel belangrijk om de plantaken te vervullen en liefst nog te ‘oververvullen’. Van de plantaakvervulling hingen bonussen af voor alle medewerkers, carrièreperspectieven voor de bedrijfsleiding en natuurlijk de socialistische eer. Als de plantaken voor de spijkerfabriek in tonnen spijkers waren uitgedrukt was de kans groot dat die fabriek erg zijn best ging doen om met een paar reuzenspijkers zijn plandoelstellingen te realiseren. Met duizend spijkers van elk elf ons, het

maar bewaring van een reuzenspijker in zijn takenplan geformuleerd gekregen). Voortaan de plantaken van een spijkerfabriek niet meer in kilo’s formuleren dus, maar in aantallen spijkers. (Dat zal ze leren, die lui in de spijkerfabriek.) Maak maar lekker honderdduizend spijkers per maand! Binnen een vloek en een zucht had de spijkerfabriek zijn maandplan en zelfs zijn jaarplan vervuld en oververvuld – met splinternageltjes, nog geen centimeter lang, gemaakt van heel dun getrokken metaaldraad. De hele nagelproductie kon in een schoenendoos. Les hieruit te trekken: Als je de spijkerfabriek wilt laten maken wat er nodig is, dan moet je van elk denkbare soort het precieze gewicht, de ijzersamenstelling, de kopgrootte, kopdikte,

rond aangepunt of aangepunt met drie of aangepunt met vier vlakken, splinternagels, halfduims, één-, twee-, drieduims, roestvrij of niet, al dan niet dubbel gehard enzovoort en de aantallen uiteraard en/of het gewicht aangeven, want de spijkerfabriek zoekt (anders) de makkelijkste weg naar succes. Het komt er eigenlijk op neer dat de spijkerfabrieksleiding zelf geen bedrijfsbeslissing meer mag nemen maar ‘hoogst professioneel’ slechts uitvoerders mag zijn van beslissingen die elders, hogerop, alsmaar hogerop, zijn genomen.

Bij ‘de overheid’ in Nederland is nu de trend om personen, afdelingen en diensten ‘af te rekenen op prestaties’. ‘Professionals’ zoals commissarissen van politie (toch oud genoeg om zich iets van het sovjet-regime te herinneren, en anders hadden ze een boek kunnen lezen) vragen nu zelf om ‘targets’ (zeg maak gewoon plantaken), om te worden afgerekend (‘als professional’) op de al of niet vervulling van die plantaken. ‘We’ gaan die plantaken natuurlijk realiseren en dan krijgen ‘we’ er een paar periodieken bij wordt het corps verder beloond met extra ef-tee-ees. ‘We gaan er voor!’, klinkt het dan ook nog stoer, bijna martiaal. Als ‘de overheid’ of ‘de samenleving’ autodieven opgepakt wil zien, dan kunnen ‘we’ dat in ‘targets’ vastleggen. Laten we zeggen honderdtien autodieven in de IJsselmeerpolders. Ik, commissaris van politie van die IJsselmeerpolders, maak mijn inkomen en carrièrevooruitzichten (‘als professional’) afhankelijk van het behalen van die streefcijfers. Dus 110 autodieven, plus we lossen geen twee, maar drie procent op van alle gevallen van diefstal met inbraak in woningen, en we doen zesentachtig (86) gevallen van openbare dronkenschap.

“Tegen potloodventers deden ze helemaal niks want daar hadden ze geen ‘targets’ voor.”

En ze gaan aan het werk, en na een jaar maken ze de balans op: Honderdtwaalf autodieven (oververvulling!), drie procent van de aangegeven gevallen van diefstal met inbraak, en zesentachtig gevallen van openbare dronkenschap. Hoera. Bingo. Bonus. Dat kunnen ze dus, die professionals bij de politie! Als je ze maar ‘targets’ geeft! Wat blijkt? Eenvoudige diefstal, zonder braak, is nauwelijks opgespoord, minder nog dan vorig jaar. In de lokale pers zijn klachten geuit over de geringe

“We’ gaan die plantaken natuurlijk realiseren en dan krijgen ‘we’ er een paar periodieken, bij wordt het corps verder beloond met extra ef-tee-ees.”

bereidheid bij de politie om proces verbaal op te maken wanneer men diefstal met inbraak wil aangeven en men zijn woning niet extra tegen inbraak had beschermd (ik noem maar wat); en tegen potloodventers deden ze helemaal niets, want daar hadden ze

geen ‘targets’ voor. Kost een hoop politietijd en dat was niet voorzien. Maar laten we zeggen: Plandoelstellingen gehaald en bijna iedereen blij. Er komen bevorderingen en extra ef-tee-ees. Maar met extra mensen kun je ook meer boeven vangen, en de ‘targets’ worden naar boven ‘bijgesteld’.

In een aangrenzend district had een politie-commissaris zijn ‘targets’ nogal ongelukkig ‘uitonderhandeld’. Hijzelf en zijn mensen hadden heel hard gewerkt (harder dan bij de burens), maar zij hadden hun ‘targets’ helaas niet gehaald. Geen bonussen dus, geen bevorderingen, geen extra ef-tee-ees, en men zal het volgend jaar zelfs met een aantal mensen minder moeten doen. (Dat zal ze leren!?) (Die mensen worden tewerk gesteld bij de burens, die deze extra menskracht immers verdiend hadden.) Maar zal ‘ze’ dat wel leren? En wat zal het ze dan leren? De dienstverlening aan de burgerij in dat district gaat er voorlopig alleen maar op achteruit. Moeten de burgers in het betreffende politie-district soms ook een lesje krijgen? Een lesje waarin? En als ze iets willen leren, die burgers, wat kunnen zij vervolgens doen? Zorgen dat er een politie-commissaris wordt aangesteld die handiger is in het bepalen van zijn ‘targets’? Maar politie-

commissarissen zijn geen gekozen ambtsdragers en ook overigens hebben de burgers in dit politiedistrict geen zeggenschap over aanstellingen. Maar wat dan? Hopen dat rampen uitblijven. En toch maar weer een stukje schrijven. □

Hans Oversloot

Solidariteit in de Sovjet-Unie

"Meten is weten"

Prestatiecontracten bij de politie

Uit vergelijkingen tussen Nederland en het buitenland blijkt dat het algemene prestatiepijl van de Nederlandse politie de laatste jaren is gedaald.¹ Met prestatiecontracten hoopt de overheid dat de prestaties van de politie worden verbeterd doordat er betere verantwoording mogelijk is.

De organisatiestructuur van de politie In Nederland bestaat de politie uit 25 regionale politiekorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD). Met uitzondering van het KLPD worden de politiekorpsen aangestuurd door een korpschef, een hoofdofficier van justitie en een burgemeester (korpsbeheerder) die verantwoording aflegt aan een regionaal college met de burgemeesters uit dat gebied. Het college neemt beslissingen over de hoofdlijnen van het beleid. Daarnaast bestaat er per regio een driehoeksoverleg. Hierin overleggen korpsbeheerder, hoofdofficier van justitie en korpschef van de regio over ontwikkelingen, beleid en resultaten. Het KLPD werkt binnen de Nederlandse politie op nationaal en internationaal niveau en heeft zelfstandige, ondersteunende en coördinerende taken. Het KLPD heeft een korpschef, een korpsbeheerder en een landelijke hoofdofficier van Justitie. De korpsbeheerder is J.W. Remkes, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Remkes is verantwoordelijk voor de Nederlandse politie als geheel. Nu de structuur van het Nederlandse politieapparaat duidelijk is, kunnen we ons afvragen waarom er prestatiecontracten met de korpsen zijn afgesloten. Wat is het idee achter een prestatiecontract? Wat is het beoogde resultaat van minister Remkes? En is dit realistisch?

Prestatiemetingen en prestatiecontracten Een goed presterend beleid of service in de publieke sector wordt omschreven als "one that is providing, in the most cost-effective manner, intended results and benefits that continue to be relevant, without causing undue unintended effects".¹ Bij prestatie-metingen is het doel na te gaan of het

beleid geslaagd is. Het idee achter prestatiemetingen is in principe simpel: "a public organisation formulates its envisaged performance and indicates how this performance may be measured by defining performance indicators."² Prestatiemetingen leiden tot transparantie en maken het proces berekenbaar. Een organisatie krijgt

"Nu is het leuk om ook marktwerking in te bouwen bij de politie door de prestaties meetbaar te maken, maar werkt het ook?"

inzicht in de input en output van beleid en de daaraan verbonden kosten. Een toename van transparantie in een organisatie is nodig omdat een publieke organisatie weinig externe prikkels heeft om effectief en efficiënt te werken. Het gevaar van overvloedige 'red tape' dreigt: niet functionele procedures, structuren en dergelijke. Transparantie heeft het voordeel deze obstakels te traceren en dit kan weer bijdragen tot innovatie. Een organisatie kan door het proces transparant te maken, leren wat er goed gaat en wat beter kan. Tenslotte kunnen er positieve of negatieve sancties volgen. Dit onderkent De Bruijn. Wat hij zegt is het volgende. "Performance measurement is a very powerful communication tool: it reduces the complex performance of a professional organization to its essence. It thus makes it possible to detect poor performance,

allowing an organization to be re-adjusted if it performs poorly."³

Bij het instellen van prestatiecontracten is het gebrek aan marktwerking in de publieke sector van belang. Hierdoor wordt niet 'automatisch' de meest efficiënte manier om diensten te leveren gebruikt. Prestaties meten en aan deze metingen consequenties verbinden is een manier om binnen de publieke sector een soort van marktwerking te creëren.

De politie is een dienst van de overheid onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken. Toch werkt zij in autonome regio's. Om desondanks toch toezicht te kunnen houden op de prestaties van de politie en zo verantwoordelijkheid te kunnen dragen zijn hier ook prestatiemetingen in de vorm van prestatiecontracten af te spreken. Wat is het beoogde resultaat van minister Remkes?

De ideeën van minister Remkes

De prestatiecontracten waarover gesproken wordt zijn per politiekorps afzonderlijk afgesloten met de korpsbeheerders, met het KLPD en met het Landelijke Selectie en Opleidingsinstituut Politie. Deze afspraken zijn gemaakt in het Nationale Politieconvenant 2003. Zij gelden over de periode van 2003 tot 2006. Daarin zijn afspraken gemaakt over onder meer het aantal bekeuringen en processen-verbaal dat jaarlijks wordt uitgedeeld. Zo moet de politie in 2006 zorgen voor 180.000 extra bekeuringen. Daarnaast moeten de gezamenlijke politiekorpsen in datzelfde jaar 40.000 meer zaken dan nu aanbieden aan het Openbaar Ministerie.⁴ Ook zijn er afspraken gemaakt over de aanpak van criminelen die herhaaldelijk in de fout gaan en de aanpak van het ziekteverzuim binnen de politie. Door de afspraken vast te leggen met de korpsbeheerder hoopt de minister Remkes tot een betere verantwoording van de investeringen in veiligheid te komen. Na afloop van deze periode zal geëvalueerd worden of alle korpsen zich aan hun contract hebben gehouden. Zo ja dan kan het Korps een bonus krijgen. Zo nee, dan kan een financiële repercussie volgen, zoals minder budget toegewezen krijgen.

Maar waarom zijn er met de politie prestatiecontracten afgesloten? Naar aanleiding van vragen in de Tweede Kamer van SP fractielid De Wit omschrijft Minister Remkes van Binnenlandse Zaken omschrijft de achtergronden van het tot stand komen van de prestatiecontracten als volgt: "Zowel wij als het politieveld hechten aan de totstandkoming van de convenanten. Met het stelsel van resultaatafspraken wordt een belangrijke en stevige basis gelegd voor een kwaliteitsverbetering in de uitvoering van

"Het halen van de prestatieafspraken neigt naar de kwantiteit voorop te zetten in plaats van de kwaliteit."

de politietaken. De convenanten zijn niet alleen van belang met het oog op de uitvoering van het veiligheidsprogramma, maar ook om de prestaties van de korpsen zichtbaar te maken, zowel kwalitatief (bijvoorbeeld verbetering van de bereikbaarheid van de politie) als kwantitatief (bijvoorbeeld toename van het aantal rechtbankzaken).⁵ Veiligheid was een belangrijk onderwerp tijdens de verkiezingen en het kabinet heeft zich erop toegelegd de veiligheid te vergroten. Prestatiecontracten zouden hieraan bijdragen. Nu is het misschien leuk om marktwerking in te bouwen bij de politie door de prestaties meetbaar te maken, maar werkt het ook?

De politie meet alles, zo ook de snelheid

In de praktijk

In de praktijk blijkt dat het moeilijk is prestatiecontracten vast te leggen als men denkt aan de aard van het politiewerk en de beleidsvrijheid van de korpsen. Prestatie-indicatoren geven aan de ene kant een goed beeld van de prestaties van de politie. Een voorbeeld zijn de indicatoren uit de Politie Monitor Bevolking die een prikkel geven om de tevredenheid onder burgers te verhogen. De tevredenheid van burgers over de politie is misschien nog meetbaar. Maar de kwaliteit van het politiewerk is vaak niet te omschrijven in prestatie-indicatoren. Bijvoorbeeld het afrekenen van politiekorpsen op slechte resultaten kan tot gevolg hebben dat er kwaliteit verloren gaat. Er wordt dan gestreefd naar het halen van de afgesproken cijfers (kwantiteit) en de kwaliteit schiet erbij in. Dit is ook de kritiek van Machiel Roerink, chef van het politiedistrict Sittard op de huidige convenanten. "Zoals het nu gaat, verdwalen we in cijfers. De grondgedachte onder de convenanten is niet slecht, maar ze moeten een middel vormen, geen doel op zich."

Een voorbeeld is dat het in principe eenvoudig is om aan het aantal boetes te komen door alleen de makkelijkste overtredingen te bekeuren. De burgemeester van Sittard-Geleen omschrijft dit fenomeen als volgt. "De huidige convenanten zijn gebaseerd op de veronderstelling dat meer bonnen ook meer veiligheid betekent. Ik moet afspreken dat mijn gemeente over 3 jaar veiliger is. Maar wat ik nu in feite afspreek is dat ik meer bonnen ga schrijven."

Een ander negatieve bijwerking van prestatiecontracten heeft te maken met de aard van het politiewerk.

Prestatieafspraken beperken de flexibiliteit om te reageren op veranderingen wat betreft veiligheid in de omgeving. De afspraken zijn gebaseerd op de huidige situatie en de daaraan verbonden opgestelde prioriteiten in de convenanten. Een ander nadeel heeft te maken met de financiële prikkels die zijn verbonden aan de prestaties van de politiekorpsen. Slecht presteren betekent minder

budget. De burgers zijn hier de dupe van. Marktwerving werkt in de private sector, maar in de publieke sector, en dan het vooral bij de politie, kunnen burgers niet kiezen tussen politiekorpsen, zoals bij ziekenhuizen. De nadelige effecten zullen moeten worden verbeterd. Het is een lerend proces. Maar het is de vraag of de kwaliteit verbeterd zal worden aan de hand van prestatiecontracten.

Conclusie

Prestatiecontracten invoeren bij de politie kan enerzijds de organisatie transparanter maken. Het wordt duidelijk waar het budget aan wordt gespendeerd. Eventuele disfunctionele activiteiten komen aan het licht. Anderzijds zitten er nogal wat bijwerkingen aan de prestatiecontracten waar de politie mee werkt. Het halen van de prestatieafspraken neigt naar de kwantiteit voorop zetten in plaats van de kwaliteit. Een oplossing zou zijn om betere prestatie-indicatoren te hanteren die de nadelige gedragseffecten verkleinen. Neem nu het probleem met de afspraken over het aantal boetes. Een optie is de aan te leveren zaken te wegen met de zwaarte van het delict. Politiekorpsen richten zich dan waarschijnlijk niet alleen meer op de eenvoudige zaken. Toch zal het zo blijven dat het moeilijk is de kwaliteit van het politiewerk vast te leggen in vooraf afgesproken prestatieafspraken. □

Elvira Visser & Simone van Elk

Noten

¹ CPB Document 31, *Performance contracts for police forces*, ISBN 90-5833.

² Mayne, J. e.a., *Monitoring performance in the public sector*, 1996, Transaction Publishers, New Jersey.

³ Bruijn de, H., *Managing performance in the public sector*, 2002, Routledge, London, blz. .

⁴ Bruijn, de, blz. 4

⁵ www.rtl.nl/actueel/rtlnieuws/components/actueel/rtlnieuws/2003/09_september/10/binnenland/100_9_korpsen_tekenen_prestatie_contract_0615.xml

⁶ www.minbzk.nl/veiligheid/politie/parlementaire/antwoorden_op_67

⁷ Artikel in Binnenlands Bestuur, 4 juli 2003

Toenemende regulering geen optie: deregulering wel?

De tweede oliecrisis heeft er in Nederland voor gezorgd dat de verzorgingsstaat onder druk stond. Bezuinigingen waren vereist door de economische crisis; de overheid moest de maatschappij anders gaan sturen. Dit hield in dat overheidstaken doorgespeeld werden aan de markt. Vrije marktwerking werd een prioriteit. Naast het privatiseren van voorheen overheidsbedrijven, moesten vele wettelijke regels verminderd en vereenvoudigd worden.

Paars heeft deze beweging voortgezet en ook het huidige kabinet onder leiding van premier Balkenende volgt de trend nog steeds. Het privatiseren

laten komen, is het simpelweg nodig dat de overheid betrokken blijft bij de markt. Dit gebeurt door regels op te

“Maar vereist marktwerking juist niet extra regulering, omdat er anders gevaarlijke monopolies en instabiele prijzen kunnen ontstaan?”

van de energiemarkt ligt in de lijn van eerder beleid.

Deregulering, het verminderen van de lasten die met regelgeving gepaard gaan, is op dit moment nodig voor het bedrijfsleven, gezien de economisch slechte tijden waarin Nederland zich nu bevindt. Toch blijkt dat de regelgeving alleen maar toeneemt volgens de meeste Nederlandse bedrijven, ondanks het proces van deregulering. Hoe kan dit? Is dit wel goede beweging?

De overheid wil besturen op afstand, dat houdt in dat randvoorwaarden gecreëerd worden waarbinnen zelfstandig beslissingen genomen kunnen worden. Er wordt dus meer autonomie gegeven aan bedrijven en gemeenten om zelf meer invulling te geven aan bepaald beleid.

Marktwerking betekent dat de overheid zich terugtrekt. Het primaat ligt dan bij het particuliere initiatief. Op dit moment krijgen bedrijven in theorie veel ruimte van de overheid om de economie weer aan te trekken.

Een eventueel gevolg van de marktwerking is dat men zichzelf uit de markt prijsst. Om het niet zover te

stellen waardoor controle mogelijk blijft.

De NMa moet immers haar werk wel kunnen blijven doen. Ook zijn regels nodig om subsidies te blijven verstrekken. Wat blijkt: regelgeving met betrekking tot de financiële dienstverlening is toegenomen.

Te veel regelgeving komt de vrije marktwerking niet ten goede. Overregulering is tijdrovend en het is verwarrend. Met meer regels is de kans groter dat de kwaliteit ervan afneemt, omdat er een verstikkend stelsel van regels wordt opgebouwd. Bovendien heeft dit ook een bureaucratische werking. Er moet op veel handelingen gelet worden en dit kost tijd, wat waarschijnlijk niet de moeite waard is.

Maar vereist marktwerking juist niet extra regulering, omdat er anders gevaarlijke monopolies en instabiele prijzen kunnen ontstaan? Ik denk dat er deregulering nodig is om tot goede marktwerking te komen. Als deze er eenmaal is, moeten er toch grenzen getrokken worden door weer regels op te stellen, ook met het oog op instabiliteit.

Ofwel, deregulering met betrekking tot marktwerking brengt ook weer extra, andere regels met zich mee. Het is dus een onophoudelijke ontwikkeling.

Wat ook voorkomt is dat regels strijdig met elkaar zijn. Zo is deregulering ook bedoeld om hier een einde aan te maken. Een bekend voorbeeld van strijdigheid is dat scholen van de brandweer dichte, brandwerende, naar binnen draaiende deuren moeten hebben voor de veiligheid. De GGD echter, ziet liever naar buiten slaande deuren, vanwege een betere ventilatie in de lokalen.

Nu rijst bij velen de vraag wat de meest rechtvaardige, veilige regel is. Dit vraagstuk is doorgespeeld naar professionals die per situatie bekijken wat best passende en minst overdreven veiligheidsmaatregel is. Een arbitragecommissie van de gemeente ziet er vervolgens op toe of de veiligheid op scholen voldoende is geregeld.

De afstemming van regels tussen rijk, provincie en gemeente is vaak slecht. Vooral op lokaal niveau kunnen verschillen bestaan. Recent bestaan er enorme verschillen tussen gemeentes onderling wat betreft de vaste lasten. Aangezien de rijksoverheid haar macht en regelgeving deels heeft overgedragen aan de lagere overheden, is de controle van bovenaf minder geworden en de verschillen tussen bepaalde gemeentes groter. De lagere overheden hebben nu meer autonomie, waardoor er kloven ontstaan met betrekking tot de uniformiteit in de uitoefening van regelgeving.

Niet alleen lokale overheden, maar ook Europa speelt een steeds grotere rol in het proces van regelgeving. Veel Nederlandse regelgeving wordt langzamerhand vervangen door Europese wetten, of we nu willen of niet. Maar hoe ver moet dit gaan? Het lijkt mij verstandig om alleen, in grote hoofdlijnen gemeenschappelijke regelgeving te hebben, verder zijn de nationale overheden beter in staat tot het formuleren van passende procedures dan de Europese Unie, omdat ze logischerwijs dichter bij de cultuur van de bevolking staan.

Omdat de Europese Unie 1 mei j.l. is uitgebreid met tien nieuwe lidstaten

(Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije, Tsjechië), ontstaat er meer

Fast start-up

Time taken to start a business, days

Quickest		Slowest	
Australia	2	Venezuela	119
Canada	3	Zimbabwe	122
New Zealand	3	Burkina Faso	136
Denmark	4	Angola	146
United States	4	Brazil	152
Puerto Rico	6	Mozambique	153
Singapore	8	Indonesia	168
Hong Kong	11	Laos	198
Latvia	11	Haiti	203
Netherlands	11	Congo	215

Source: World Bank

verbondenheid tussen de landen onderling. Dezelfde regulering kan daar aan bijdragen. Door als een uniform blok op te treden, kan Europa zich ook nog eens positioneren tegenover de Verenigde Staten.

De euro heeft er echter al voor gezorgd dat we een eigen stukje nationaliteit verloren hebben. Als Europa mede door dezelfde wetgeving een homogeen werelddeel wordt, zou dat zonde zijn. Uit de tabel blijkt dat je in Nederland na elf dagen al een nieuw bedrijf zou kunnen oprichten. Dat is vrij snel voor een Europees land.

Volgens een rapport van de Wereldbank zorgen bureaucratische rompslomp en overregulering voor een vertraging van de economische groei. Deregulering zou de snelheid tot oprichting van een onderneming en de productiviteit ervan verhogen, vooral in ontwikkelingslanden. De snelheid waarmee een nieuwe onderneming kan worden opgestart, hangt ook af van het rechtssysteem dat helpt om contracten te doen naleven.

Conclusie

Regels zijn nodig, maar ze brengen tegelijkertijd veel administratieve en bureaucratische rompslomp met zich mee. Dit vormt een belemmering voor de bedrijven die zonder overheidsbemoeienis willen concurreren op de wereldmarkt.

In Nederland zien we dat de Europese regelgeving steeds meer onze eigen regels doet vervagen. Dit is enerzijds een goede ontwikkeling voor de positie van Europa in de wereld, maar anderzijds ook jammer voor de nationaliteit van ons land.

Marktwerking met miniem overheidsingrijpen is deels gewenst voor de economie, maar controle op het bedrijfsleven is noodzakelijk. Toenemende regulering is dus geen optie, want dit zet aan tot een steeds groter wordende bureaucratie. Overregulering leidt dan tot een

onoverzichtelijk web van regels, waarin men zich gevangen voelt. Het gevolg hiervan is dat men regels gaat ontwijken, veelal vanwege economische redenen; dit is een foute beweging.

Deregulering en het hiermee vaak gepaard gaande privatiseringsproces, is de oplossing zou je zeggen. In de praktijk echter, werkt dit nog niet voldoende en het proces van deregulering zal zich nooit volledig voltooien. Dit komt omdat er voor juiste marktwerking toch weer regels opgesteld moeten worden om te gevaarlijke situaties, monopolies, te voorkomen.

Toch vind ik het niet zo erg dat er weer regels bij komen, want we moeten als Nederlander toch iets hebben om over te klagen... □

Victor van Kleef

Bronnen

- (2004), *De overheid kan er niets aan doen*, NRC Handelsblad, 20 maart
- E. Jorritsma (2004), *De nachtmerrie van de bedrijfsjurist*, NRC Handelsblad, 20 maart
- H. Stouman (2003), *Klachtenregen over regels clubs*, NRC Handelsblad, 19 november
- K. Koch (2003), *Lamlendig*, Trouw, 4 oktober
- H.M. Le Clercq (2003), *Stop het geregel in de gezondheidszorg; Verklaar niet elk wisselende tot politiek probleem*, NRC Handelsblad, 9 oktober
- http://vb.net/action.php?action=plugin&name=TrackBack&tb_id=232, geraadpleegd 16 mei 2004

Zorg krijgt 'marktmeester'

Het kabinet wil een 'marktmeester' voor de gezondheidszorg instellen.

Deze zorgautoriteit is te vergelijken met de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma), maar krijgt meer bevoegdheden. Hij gaat toezicht houden op de naleving van regels in het toekomstige zorgstelsel, waarin meer ruimte is voor marktwerking.

Dat staat in een kabinetsnotitie over het nieuwe stelsel die

minister Borst en staatssecretaris Vliegthart naar de Tweede Kamer hebben gestuurd.

De 'marktmeester' gaat onder meer toezien op de uitvoering van de nieuwe algemene basisverzekering, die in de plaats komt van de particuliere en ziekenfondsverzekering. Om te voorkomen dat er monopolieposities ontstaan zal de regulator de fusies van verzekeraars en zorginstellingen in de gaten houden.

Deregulering of reregulering in de zorgsector

Samenvatting thematisch katern

Uit een onderzoek van de Berenschot Groep – een groot managementadviesbureau – in 2002 bleek dat de thema's marktwerking en privatisering sterk dalen op de agenda van bestuurders en ambtenaren. God zij dank zal de een zeggen, de ander zal het een doodzonde noemen. Wij van de BB trekken ons er in ieder geval niets van aan, want marktwerking is altijd actueel. Er wordt immers onverminderd doorverzelfstandigd. Zo wordt op 1 juli de energiemarkt vrijgegeven en wie weet waar dat toe leidt? Ongetwijfeld leidt de concurrentie tussen stroomleveranciers tot een lagere prijs voor stroom. Maar de andere kant van de medaille is dat privatisering vervelende effecten met zich meebrengt. Ik zag laatst op tv een vrouwtje dat op het platteland in Groningen woonde en niet genoeg stroom kreeg van de stroomleverancier. De kabel naar haar boerderij had simpelweg niet genoeg capaciteit en moest vervangen worden. Pas na aangeklopt te hebben bij het tv-programma 'Kassa!' deed de leverancier er wat aan. Ik vermoed dat het vrouwtje in haar boerderij in de toekomst geen prioriteit meer heeft voor Essent, Eneco en co. Pech voor het vrouwtje, maar ze is niet rendabel genoeg. En toen ging het licht uit.

"Een ogenschijnlijk wondermiddel tegen bureaucratie blijkt soms een eigen leven te gaan leiden."

Eigenlijk alle artikelen in dit thematisch katern werden gekenmerkt door de dubbelzinnigheid die marktwerking met zich mee brengt. Enerzijds is er de winst aan effectiviteit en efficiëntie die zeer zeker zo nu en dan wordt geboekt. Anderzijds wijst Dr. Van Noort in zijn artikel op de onvoorziene effecten van marktwerking. Zo werken liberalisering en concurrentie calculerend gedrag in de hand, hetgeen op gespannen voet kan staan met bepaalde waarden als gelijkheid en sociale cohesie. Zie voor een voorbeeld hiervan voorgaande anekdote. Ook leidt marktwerking paradoxaal genoeg juist tot meer regelgeving. Een verschijnsel dat door Victor van Kleef nog verder is uitgelicht in zijn artikel over deregulering. Een derde onvoorzien effect van marktwerking is dat er zich bij allerlei verzelfstandigde organisaties problemen voordoen met toezicht en verantwoording. Dit punt is toegepast op het verschijnsel zbo. Een ogenschijnlijk wondermiddel tegen bureaucratie blijkt soms een eigen leven te gaan leiden en oncontroleerbaar te worden. Dr. Oversloot heeft middels zijn stuk over prestatiecontracten nog een vierde onbedoeld effect van marktwerking aangestipt: doelverplaatsing. Door 'targets' te stellen verliest men het eigenlijke doel van de overheid uit het oog.

Achter dat ene woordje marktwerking lijkt zich wel een doos van Pandora te bevinden. Of moeten we zeggen privatisering? Of liberalisering? Niet? Verzelfstandiging dan? Ach, als het beestje maar een naam heeft, dan kunnen wij bestuurskundigen erover blijven schrijven. Hopelijk vond u het thematisch katern interessant. Zo niet, dan ben ik bang dat u volgend jaar weer wordt lastiggevalen met een BB met het thema marktwerking. Want dan zul je net zien dat onderzoek uitwijst dat de thema's marktwerking en privatisering opeens weer hoog op de agenda van bestuurders en ambtenaren staan. —□

Peter Kasbergen

Reisverslag studiereis Lissabon

Maud heeft het niet gered. Boris is het nieuwe idool waar we het komende jaar als eerste mee worden lastig gevallen. Dat was zo ongeveer het laatste Nederlandse nieuws dat de meeste van ons meekregen voor we aan onze reis begonnen. Om twee uur, een paar uur nadat Arnie "Boris!" schreeuwde, werd verzameld aan de achterkant van FSW. Van verschillende kanten kwamen de geluiden van rollende koffers.

Nadat bij het instappen tasjes met promotiemateriaal waren uitgedeeld kon de reis beginnen. De tasjes bevatten foldertjes, snoepjes, pennen en nog meer dingen die je tijdens de reis niet nodig hebt zodat het gewicht van de zorgvuldig afgewogen bagage met deze tasjes net boven het toegestane uitkwam.

De buschauffeur heette Hendrie, dat lijkt op Hennie, zo heette onze chauffeur in Londen, dus dat zat wel

"Als je later maar plezier hebt in je werk," zegt mijn moeder altijd. Na het onverstaanbare welkomstwoord van de piloot over de intercom konden we opstijgen. Boven Lissabon maakte de piloot een fraaie bocht zodat we een mooi overzicht van de stad kregen. Net als Hendrie had de piloot waarschijnlijk ook een kortere route gevonden, want ook dit deel van de reis duurde korter dan gepland.

Toen de laatste verdwaalde beautycase gevonden was, rolden we onze koffers naar de bushalte. De eerste buschauffeur had geen zin in zo'n grote groep en liet ons vrolijk staan. Even had ik een Boedapest/Praag-flashback. De volgende chauffeur deed z'n werk en bracht ons naar ons hotel.

"Net als Hendrie had de piloot waarschijnlijk ook een kortere route gevonden, want ook dit deel van de reis duurde korter dan gepland."

goed. De bus bracht ons naar de grootste luchthaven van onze zuiderburen. Aan goedkoop vliegen hangt immers een prijskaartje. Ruim op schema arriveerden we in Brussel.

Inchecken in groepjes van vier was de volgende opdracht. Na de koffers waren ingeruild voor de instapkaarten was de securitycheck aan de beurt. Toen een paar scharen uit de handbagage waren gehaald en uitgelegd was waar ze na de terugreis weer konden worden opgehaald was het slechts een kwestie van tijd voor ons vliegtuig vertrok.

Een spelletje paalvoetbal met een jeugdselectie van Feyenoord (waar onze voorzitter nog in integreerde), maakte het wachten aangenaam.

Nadat we ingestapt waren in de 737 van Virgin Express, nam de stewardess met een verschrikkelijk chagrijnig gezicht de veiligheidsinstructies door.

Nu waren er een paar uurtjes tijd voor we konden inchecken. Zitten op een terrasje en liggen op het gras en genieten van de eerste Portugese zonnestralen waren de populairste activiteiten tijdens deze uurtjes.

Maandag was de eerste dag met excursies en meteen ook de drukste dag: drie excursies. Het programma begon vlakbij het Oceanario in het gebied waar in 1998 de wereldtentoonstelling werd gehouden. Een architect van Park Expo 98 SA vertelde ons in een warm zaaltje hoe het zwaar vervuilde stuk land van 330 hectare in een paar jaar tijd van vervallen havengebied, verlaten opslagruimte van het leger en vuilnisbelt is omgetoverd tot één van de modernste stedelijke gebieden van Portugal. De drijvende kracht achter het project was de wereldtentoonstelling van 1998, welke heel Lissabon een grote economische impuls heeft gegeven. Aanvankelijk was er veel kritiek op het project door met name de media. "Before changing the city, we had to change our minds" was het motto in de beginfase. Wie wil er immers op een vuilnisbelt wonen? Toen bleek dat met het aanleggen van een goede infrastructuur het gebied goed bereikbaar en de levensstandaard erg hoog werd, werden ook de geluiden uit de media positiever. De goede voorzieningen als ziekenhuizen, scholen en winkelcentra maken het gebied zeer geliefd. De prijzen zijn de laatste jaren verzesvoudigd. Doordat gebied privaat eigendom is kunnen projecten veel sneller, zonder vertraging door een bureaucratische organisatie, worden goedgekeurd en uitgevoerd. Nadeel van het private eigendom is wel dat de politie geen bekeuringen mag uitdelen aan

Groepsfoto van de deelnemers aan de Lissabonreis

REISVERSLAG

bijvoorbeeld foutparkeerders, zodat wildparkeren een probleem is in het gebied. Al met al is Parque Expo een goed project waarin is gebleken dat in een paar jaar een verwaarloosd stuk

"Parque Expo een goed project waarin is gebleken dat in een paar jaar een verwaarloosd stuk stad kan worden ontwikkeld tot een zeer moderne stad in een stad."

stad kan worden ontwikkeld tot een zeer moderne stad in een stad.

Na de lezing konden we lekker uitwaaien in de zon aan de oevers van de Taag. Even een hapje eten en daarna met metro en tram naar de volgende excursie: de havenautoriteiten van Lissabon. Eén autoriteit ontving ons in de hal van zijn gebouw en maakte ons, in verre van vloeibaar Engels, duidelijk dat er sprake was een communicatieprobleempje. Na enig aandringen mochten we een vergaderzaaltje in waar net niet genoeg stoelen stonden en vroeg de persoon in kwestie aan zijn collega, die elders in de stad op een bus met studenten wachtte, om zich bij ons te voegen. Ondertussen begon hij zelf te vertellen over de haven. Lissabon noemt zich graag de grootste haven van Portugal, maar ligt daar eigenlijk erg ongunstig voor. Schepen bereiken de haven wel,

maar de verbindingen met de rest van het land, buurland Spanje en daarmee de rest van Europa zijn niet optimaal. Omdat de Portugese havens maar lastig kunnen concurreren met bijvoorbeeld Spaanse havens hebben de havens een

soort taakdifferentiatie doorgevoerd. Zo meren grote transatlantische vrachtschepen in de haven van Sines aan en in Lissabon komen vooral nationale cargo- en binnenvaartschepen. Ook komen er veel cruiseschepen in

Lissabon, wat natuurlijk weer goed is voor de economie van de hele stad. Trots liet de autoriteit een tabelletje zien waaruit bleek dat Lissabon de meeste cruiseschepen verwerkt in Europa (op de voet gevolgd door de nummer twee die het met slechts één minder moet doen). Andere sheets lieten zien hoe verwaarloosde havengebieden in de laatste jaren zijn getransformeerd zijn tot kantorencomplexen en uitgaansgelegenheden. Met een boekje, een pen, een speldje en pijn in de benen van het staan, namen wij afscheid van de autoriteit en zijn collega.

Onze derde excursie bracht ons naar het partijbureau van de sociaal-democraten van Lissabon. Aldaar kregen wij van de heer Costa een vlotte presentatie over het politieke systeem van Portugal. De sociaal-democratische partij waar hij zelf lid van is, heet in Portugal de Socialistische Partij en de

centrumrechtsen hebben hun partij de Sociaal Democratische Partij genoemd. Bij deze verwarring zou ik het graag willen laten.

Dinsdagochtend werden we ontvangen in de universiteit van Lissabon, om precies te zijn bij het instituut der sociale wetenschappen. In het instituut wordt promotieonderzoek gedaan en wordt postdoctoraal onderwijs

gegeven op het gebied van antropologie, politieke wetenschappen, geografie, geschiedenis, psychologie en sociologie. Na een kort bezoekje aan de bibliotheek vertelde vier enthousiaste mannen over hun onderzoeken naar stemgedrag, politieke voorkeuren en electorale systemen. Wat de invloeden van scheidslijnen in de samenleving voor effect hebben op het kiesgedrag; welke alternatieven er zijn voor de organisatie van het electorale systeem en analyses van politieke veranderingen zijn de onderwerpen van de onderzoeken van de sprekers. Uit internationaal vergelijkend onderzoek is gebleken dat de Portugees minder dan gemiddeld affectie heeft met politiek. Een korte rondleiding door het nieuwe gebouw, met als dieptepunt de computerruimte, maakte een eind aan dit bezoek.

Na de eerste excursie van de dinsdag volgde de tweede. Tram 15 bracht ons met enig oponthoud naar het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en met name het directoraat Visserij waar we op de hoogte werden gesteld van de staat van de visserij van Portugal. Portugezen eten naar het schijnt veel vis en ons werd verteld wat voor vis er wel niet allemaal gegeten werd en waar die dan wel niet allemaal gevangen werd. De presentatie, die eigenlijk gemaakt was voor een groep Deense studenten en daarom ook toegespitst was op de relatie van Portugal met Denemarken, maar ook voor ons wel interessant was, eindigde met een promotiefilmpje over de visindustrie waar al de mooie plaatjes van Portugal in zaten. Bij het afscheid kregen we allemaal een doos met daarin zes blikjes, voornamelijk sardientjes maar ook octopus, door velen van ons gezien als het ideale moederdagcadeau / souvenir voor thuis.

's Avonds hebben we met z'n allen om 7 uur (8 uur Nederlandse tijd) twee minuten stilte in acht genomen in ons hotel om zo gelijk met de rest van Nederland de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Toen het verbaasde hotelpersoneel uitgelegd was waarom het overdag wél stil kon zijn vertrok de groep richting het centrum om daar gezamenlijk te eten. Hadden we 's middags nog gehoord welke vissoorten we beslist moesten proberen, we konden

REISVERSLAG

ze met moeite terugvinden op de kaart van het restaurantje, omdat er slechts twee menu's in het engels waren, wat best lastig is met een groep van negenentwintig. Na het eten hebben we ons tot in de vroege uurtjes vermaakt in de uitgaansgelegenheden in het havengebied.

Woensdag: rustdag.

Donderdag werden we ontvangen door de nationale raad tegen geweld bij sport, waar we het een en ander te horen kregen over de organisatie van het komend Europees Kampioenschap voetbal. Voor het toernooi zijn zes stadions helemaal nieuw gebouwd en zijn er vier gerenoveerd. Terwijl de fotograferen dan de drie Portugees

Ook in Lissabon waren romantische taferelen gaande

sportkranten ons, enigszins verbaasd, van alle kanten op de foto zetten werd ons verteld om welke stadions het ging, hoe ze ge- of verbouwd werden, wie het betaalde en hoe modern ze zouden worden. Verder hoorde we hoe er met tal van instanties werd samengewerkt om de veiligheid van sporters en supporters te waarborgen en geweld tot

de catacomben van het stadion. In de persruimte kregen we te horen dat er voor de bouw van het stadion geen planning was. Het hoogtepunt van de rondleiding moet voor een echte voetbalfan de kleedkamer zijn. De douches bleken op de foto's bij thuiskomst eigenlijk gewoon douches te zijn die je in elke sportaccommodatie tegen kan komen. Omdat dit bezoek wat uitliep bood de organisatie aan ons met de bus naar de volgende excursie te brengen. Na het afscheid en de bedankjes voor de hartelijke ontvangst bracht de bus ons naar Belém Palace, het werkpaleis van de President van Portugal.

Nog nooit zo'n saai paleis gezien. Het verbod binnen foto's te maken was dan ook een opluchting.

Vrijdag stonden de laatste twee excursies gepland. Allereerst het Hoge Commissariaat voor Immigratie en Etnische Minderheden. Al buiten voor de deur van het gebouw stond een rij met etnische minderheden die wilden immigreren. Binnen werden we ontvangen in een koffiekamertje, waar we uitzicht hadden op nog

meer wachtende mensen. Na een lekker kopje koffie met koekjes werden we door het gebouw geloodst, waarmee we inzicht kregen in hoe druk en chaotisch het hier ogenschijnlijk aan toe gaat. Maar we hadden geluk, aldus één van onze gidsen: vandaag was het nog rustig. De belangrijkste taak van het Commissariaat is toegang geven tot

informatie en verschillende administratieve diensten en het promoten van interculturele communicatie. In de vele kamertjes van het gebouw zitten onder

andere een Welkom en Selectie afdeling, een SOS callcenter voor informatie over veiligheid, gezondheid, werk en wetgeving, een bordercontrol voor het verlengen van visa en een afdeling van het Ministerie van Sociale Zaken waar voor arbeidscontracten wordt gezorgd.

"Nog nooit zo'n saai paleis gezien. Het verbod binnen foto's te maken was dan ook een opluchting."

een minimum te beperken. Met een leuk aandenken onder de arm werden we per bus naar het nieuwe stadion van voetbalclub Benfica gebracht. Nadat de foto's van het lege veld en de lege tribunes waren gemaakt werden we door een projectleider rondgeleid door

In de organisatie, die een eigen blaadje uitgeeft en een televisieprogramma maakt, wordt voor en door immigranten gewerkt. Na een zeer interessante lezing baanden we ons een weg naar buiten.

's Middags werden we helemaal aan de andere kant van de stad verwacht voor wederom een excursie over het Europees Kampioenschap. De organisatie Portugal 2004 is onder andere belast met de bouw van de stadions en de verbetering van de infrastructuur. Waren delen van Portugal een paar jaar geleden nog moeilijk bereikbaar, mede dankzij het EK zijn er snelwegen en treinrails die alle belangrijke steden aan de kust van Portugal verbinden. Maar het EK heeft meer positieve gevolgen voor het voetbalgekke Portugal. Met de vernieuwde stadions is ook de veiligheid in en om de stadions verbeterd, zijn alle industriële en dienstverlenende sectoren in de omgevingen van de stadions gegroeid, zal toerisme erg toenemen, wat weer positieve gevolgen heeft voor de hele economie. Ook hier kregen we een promotiefilmpje te zien met de mooiste plaatjes van Portugal, ondersteund door een Lord-of-the-Rings-achtig muziekje, wat ervoor zorgde dat zij die moeite hadden de ogen op te houden even wakker werden geschud.

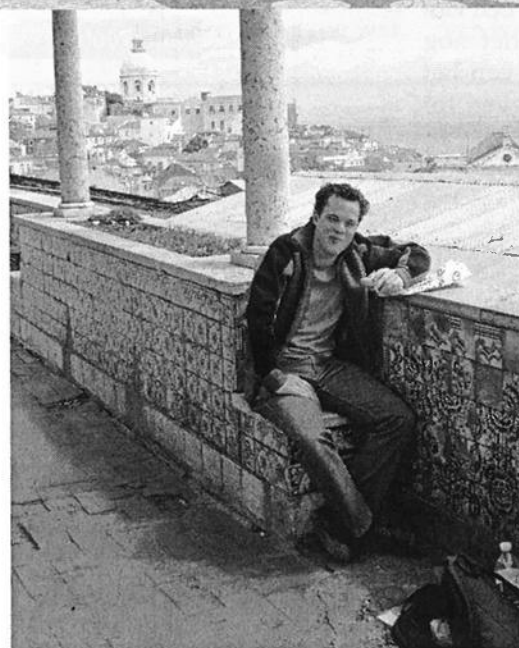
De excursies zaten erop. Nog een dagje winkelen, met de ananas langs de security en terug naar huis. Een paar uur later stonden we weer op Leiden Centraal. Ook leuk. □

Paul Wouters

Chillen in de zon op de bank in Lissabon

KIEKJESPAGINA: LISSABON

B.I.L.-DINER

Het Allereerste B.I.L diner!

Op de avond van 1 april kwam onze stoet van bestuurskundigen met aanhang binnen in het restaurant BaBBilage. We voelden ons er gelijk thuis, tussen de ministeries in het bestuurlijke centrum Den Haag. Wij als toekomstige ambtenaren konden ons gemakkelijk een aantal uur in dit restaurant vermaken...

Het voor het eerst georganiseerde B.I.L. diner begon rond zeven uur met het verzamelen op het Centraal Station van Leiden en daarna gingen we met z'n allen met de trein naar Den Haag. Na een kleine wandeltocht in Den Haag waren we op onze eerste plaats van bestemming: het restaurant BaBBilage. Wij werden daar hartelijk ontvangen en naar onze plaatsen geleid. We kregen de gehele bovenverdieping tot onze beschikking, die er erg gezellig en knus uitzag.

Er werd al gauw voor een drankje gezorgd en iedereen kon rustig het

rumoerig, want een groep van dertig B.I.L.-ers kun je niet eens stil krijgen met een overheerlijke soep.

De soep had men zo op en het personeel van BaBBilage zetten in no-time iedereen het hoofdgerecht voor. Ook waren er over het hoofdgerecht van alle kanten positieve klanken. Het gekookte kreeftje, dat ter versiering op het bord lag, bleek een bron van vermaak.

Bijna niemand zag het als een lekker toevoegsel van het hoofdgerecht.

Terwijl iedereen zo aan het genieten was van het eten,

werden genuttigd in een café aan het Plein. Maar er waren al snel een aantal mensen die inzakten, na al dat overheerlijke eten, en die vertrokken richting trein. De rest van de groep ging op weg naar de discotheek Asta, waar het eten er weer af gedanst werd.

Al met al was de avond erg gezellig en leuk en ook erg voor herhaling vatbaar. Het enige dat misschien als minpunt van de avond kan worden gezien, is de grootte van de groep, die was nog best aan de kleine kant. Maar tenslotte was het de eerste keer dat het B.I.L. diner plaats vond... □

Femke van Seggeren

"Nog net voordat we Babbilage zouden verlaten, werd elk stelletje op de foto gezet ter herinnering van het allereerste B.I.L.-diner."

eigen gemaakte B.I.L. menu bekijken. BaBBilage zou voor ons een geheel driegangen-menu op tafel zetten. Voor de eerste twee gangen was er keuze uit twee soorten gerechten, bij het voorgerecht kon men kiezen uit tomatensoep of ossenstaartsoep en bij het hoofdgerecht was er keuze uit kipsaté en zalm. Het dessert was voor iedereen gelijk, namelijk een overheerlijke chocolade tartufo.

De keuze was voor iedereen al snel gemaakt en terwijl het overal lekker rumoerig was, werden de soepen geserveerd. De voorzitter wilde natuurlijk nog wel even iedereen even een goede maaltijd wensen en ook de commissaris activiteiten liet even weten dat hij er was. Toen werden de soepen aangevallen en werd er overal lekker geslurpt. Het bleef natuurlijk wel

drinken en het gezelschap in de binnenstad van Den Haag, werd ons ook nog het nagerecht voorgeschoteld. Er was al heel veel naar binnen gegaan, maar nadat het dessert op was, was iedereen echt tonnetje rond.

Nog net voordat we Babbilage zouden verlaten, werd elk stelletje op de foto gezet ter herinnering van het allereerste B.I.L.-diner. Daarna vertrokken we met het grootste deel van de groep naar het Plein van Den Haag, waar nog een aantal drankjes

Groepsfoto van zes dinergangers

Foto BIL-diner

Agenda

22 juni
Buitengewone ALV

14 en 15 augustus
Eerstejaarsweekend

16 augustus
EL CID-activiteit i.s.m. SPIL

Prikbord

*** Indien u in het collegejaar 2004-2005 geen B.I.L.-lid meer wilt zijn, dient u uw lidmaatschap vóór 1 juli 2004 schriftelijk op te zeggen bij de B.I.L.:

B.I.L.
Wassenaarseweg 52
Postbus 9555
2300 RB Leiden

*** Vind je het leuk bestuurskundig gerelateerde stukken te schrijven?
Stuur ze dan naar de redactie van Bestuurskundige Berichten op bovengenoemd adres.

*** Heb je een adreswijzing? Geef het even door aan de Secretaris op bovenstaand adres.

Tentamen Uittreksel Bank

De B.I.L. heeft onderstaande uittreksels aangekocht. Uiteraard zijn wij altijd geïnteresseerd in nieuwe uittreksels. Heb jij een uittreksel gemaakt en wil je deze aan de B.I.L. overdragen? Neem dan contact op met Wouter Zantinge, Commissaris Onderwijs. Aan de hand van de kwaliteit, omvang van het uittreksel en de moeilijkheidsgraad van de literatuur zal er een vergoeding worden vastgesteld.

Doctoraal II

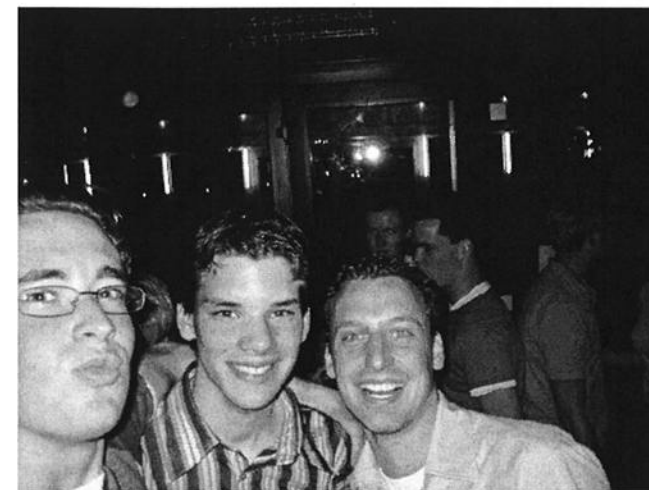
- Ethiek en Kernthema's van het openbaar bestuur, P. Nieuwenburg
- Bureaucracy, what government agencies do and why they do it?, J.Q. Wilson
- De Europeanisering van nationaal bestuur, Knill
- Governing in Europe: effective and democratic? F. Scharpf

Oud besturenborrel

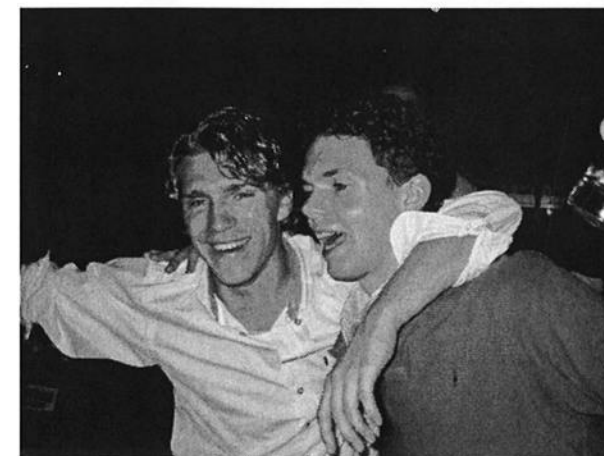
Gezellig met z'n drieën

Gezellig met z'n drieën: zo ook de heren

Maar in Lissabon kon het ook met z'n tweeën

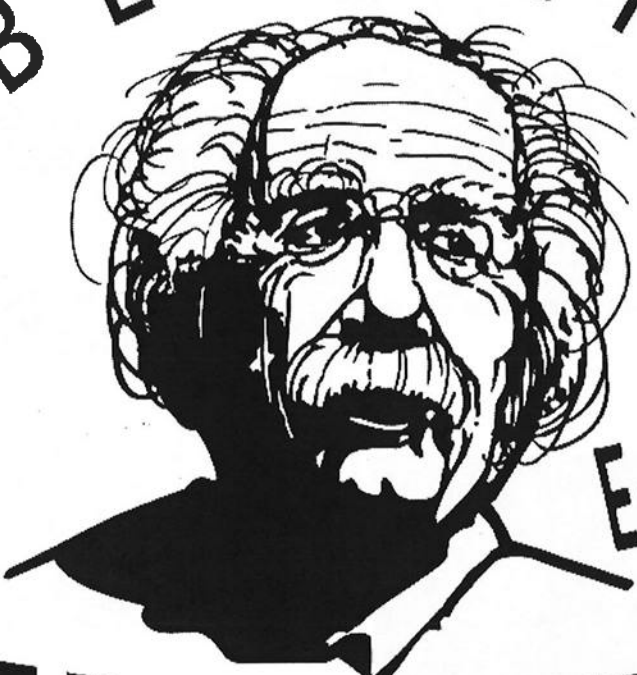

Verbroedering in Lissabon!

Excursiedeelnemers in het vredespaleis

ETABLISSEMENT

EINSTEIN

TERRAS-EETCAFÉ-BAR

Nieuwe Rijn 19
2312 JC Leiden
tel. 071-5135370

INTERVIEW: SANDER DEKKER

Interview Sander Dekker

Tijdens de algemene ledenvergadering van 6 april 2004 werd Sander Dekker uitgeroepen tot Lid van Verdienste, vanwege zijn jarenlange inzet voor de vereniging. Zo was hij medeoprichter van het ICR (International Contract Research) red., bestuursvoorzitter en was hij lid van de RvA (Raad van Advies) red. Reden genoeg voor een interview, dacht de redactie van de BB.

Waarom bent u in Leiden bestuurskunde gaan studeren?

Het was niet zo dat ik van jongs af aan droomde bestuurskundige te worden. Als klein jongetje wilde ik kok worden. Vandaar dat ik altijd dacht dat ik na de middelbare school naar de hogere hotelschool zou gaan. Maar toen ik een jaar of zeventien was, kwam ik er achter dat het werk in de horeca minder romantisch was dan ik veronderstelde. Ik had een baantje in een hotel en werkte daar vaak op de meest ongelukkige tijden. Als iedereen thuis Kerst zat te vieren, stond ik in het restaurant. In vrij korte tijd ben ik dan ook van gedachte veranderd. Aangezien ik mij destijds steeds meer ging interesseren in politieke vraagstukken, belandde ik al gauw bij studies als politicologie en bestuurskunde. Uiteindelijk viel de keuze op het laatste om vrij opportunistische en wellicht enigszins ongegronde redenen. Ik dacht met bestuurskunde makkelijker een baan te kunnen vinden. Hoewel ik met politicologie waarschijnlijk ook wel ergens aan de slag was gekomen, ben ik achteraf toch wel gelukkig met die

keuze. De balans tussen politiek – hoe komt beleid tot stand? – en bestuur – hoe voer je dat beleid vervolgens uit? – maakte de studie erg boeiend.

Wat voor soort student was u, was u meer actief, een verenigingsbeest of was u toen ook al politiek geïnteresseerd?

Ik ben in mijn tweede studiejaar actief geworden bij de B.I.L. Met een groep van ongeveer zeven studenten uit Leiden en Rotterdam hebben we toen de ICR opgericht. Dat begon met een oproep van twee Rotterdamse studenten die het idee hadden bedrijven en overheidsinstanties over te halen geld vrij te maken voor Rotterdamse en Leidse bestuurskundigen om in het buitenland relevant onderzoek te doen. Bij studies als bedrijfskunde en economie waren dergelijke projecten een groot succes. Uiteindelijk zijn we er in geslaagd onderzoeksprojecten in Zuid-Afrika binnen te halen voor zo'n twintig man. Dat was een weliswaar drukke, maar ook enorm leerzame tijd. Vervolgens ben ik bij terugkomst voorzitter van de B.I.L. geworden. Dat

sloot eigenlijk precies op elkaar aan

U bent onlangs Lid van Verdienste van de B.I.L. geworden. Wat vond u daarvan? Ik ervaar dat als een hele eer. De B.I.L. bestaat nu bijna twintig jaar en heeft slecht vier ereleden en vijf leden van verdienste, dus het is niet een predikaat dat aan de lopende band wordt uitgedeeld. Het kwam trouwens wel als een verrassing. Zoiets had ik gewoon niet verwacht. Na mijn bestuursjaar heb ik in de zijlijn nog wel van alles voor de B.I.L. en ICR gedaan – bijvoorbeeld in de RvA en het stichtingsbestuur van de ICR – maar dat vond ik niet meer dan vanzelfsprekend. Nu ik werkzaam ben bij het departement probeer ik vanaf deze kant de relatie tussen de B.I.L. en de opleiding te bevorderen. Op dit moment doe ik formeel niet meer iets voor de studievereniging, maar die ambassadeursrol zal ik altijd blijven vervullen. De relatie tussen het departement en de B.I.L. moet goed zijn, omdat ik denk dat ze veel profijt van elkaar kunnen hebben.

Uw functie in het bestuur van 1995-1996 was voorzitter. Kunt u iets vertellen over hoe uw bestuursjaar was?

Wij hadden een actief bestuur en de onderlinge chemie was goed. Ieder bestuur zet het werk van het vorige bestuur voort, maar wil toch ook wat nieuwe activiteiten op poten zetten. Zo hebben wij het eerstejaarsweekend destijds bijvoorbeeld weer nieuw leven ingeblazen. Van die eerste vroege kennismaking met de nieuwe lichting studenten pluk je als bestuur later de vruchten. Je maakt studenten aan het begin van hun studie direct enthousiast voor de B.I.L.. Eén van de dingen die mij verder het meest levendig is bijgebleven, is dat wij een groot en goed georganiseerd symposium hadden met de titel 'Na Van Traa'. Het was een terugblik op de parlementaire enquête over de IRT-affaire. Ik heb daar samen met de commissaris fora en symposia veel tijd in gestoken, omdat wij allebei een intrinsieke interesse voor het onderwerp hadden. We hadden een fantastisch panel van sprekers met onder andere Thom de Graaf en de presentatie lag in handen van Paul 't Hart en Erwin Muller. De inhoudelijke discussie was van een hoog niveau,

Kersvers Lid van verdienste van de B.I.L.: Drs. Sander Dekker

INTERVIEW: SANDER DEKKER

maar ook de organisatie was verder vrij professioneel. Het symposium vond plaats in de vergaderzaal van de Eerste Kamer en dat is natuurlijk een fantastische ambiance. Ik geloof dat het de laatste activiteit van ons bestuur was. Dat zie ik dan ook een beetje als de bekroning van een heel mooi jaar.

"De relatie tussen het departement en de B.I.L. moet goed zijn, omdat ik denk dat ze veel profijt van elkaar kunnen hebben."

Heeft u nog contact met oud-bestuursgenoten of studiegenoten?

Jazeker. Zes van de acht bestuursleden zien elkaar nog met enige regelmaat. We komen één à twee keer per jaar samen. Vroeger gingen we meestal een avond stappen of uit eten. Maar kennelijk zitten we nu in de fase van trouwen en kinderen krijgen. Zo hebben we inmiddels twee bruiloften gehad, waarvan één tussen twee bestuursgenoten! En gisteren viel er een geboortekaartje van een ander op m'n mat. Binnenkort dus waarschijnlijk een kraambezoek.

Wat is naar uw idee het verschil tussen de B.I.L. toen en de B.I.L. van nu?

De uitstraling van B.I.L. is absoluut professioneler geworden. Er zijn maar weinig studieverenigingen in Leiden die hun zaakjes zo goed op orde hebben en dat zie je terug in de wijze waarop de vereniging zich naar buiten toe profileert. De B.I.L. slaagt er steeds beter in grote namen aan zich te verbinden. Dat zie je bijvoorbeeld bij lezingen en congressen. Maar ook bedrijven en publieke organisaties vinden het tegenwoordig interessant om een relatie met de B.I.L. aan te gaan. Kijk maar naar de bedrijvenborrel en institutionele lidmaatschappen. In ons jaar waren we blij als de bakker op de hoek ons wilde sponsoren. Nu zijn het grote adviesbureaus en ministeries.

Volgend jaar is het Lustrum. Wat zou u

graag willen zien?

Ik zou het mooi vinden als er een goed inhoudelijk symposium wordt georganiseerd, met grote namen en in een bijzondere ambiance. Misschien wel weer in de Eerste Kamer! Verder moet er sowieso een groot feest komen. Een lustrum moet je toch goed vieren. Dat is

een goede gelegenheid om ook oud-bestuursleden weer eens te ontmoeten. Helaas moest ik de vorige oud-besturenborrel missen vanwege een raadsvergadering. En wat mij betreft laten ook docenten van bestuurskunde daar hun gezicht zien.

Wat vindt u van de relatie tussen de B.I.L. en het departement?

Er zijn een aantal docenten die de B.I.L. echt een warm hart toedragen. Kijk maar in de almanak. Zij zijn betalend lid en komen af en toe naar activiteiten en vergaderingen. Tegelijkertijd krijg ik echter ook de indruk dat sommige stafleden minder op de hoogte zijn van wat de B.I.L. nu precies doet. Zij zijn dan ook dikwijls wat onverschilliger en simpelweg minder enthousiast. En dat is jammer, want ik denk dat uiteindelijk iedereen beter wordt van een goede en intensieve samenwerking. De B.I.L. is deels afhankelijk van het departement, maar andersom geldt dat ook. Tijdens voorlichtingsdagen wijzen we altijd op de aanwezigheid van een actieve studievereniging in Leiden. Volgens mij is dat wat veel studenten aantrekt en dat scheelt in het aantal inschrijvingen. Verder organiseert de B.I.L. veel activiteiten die een duidelijke link hebben naar de studie. Zo was ik laatst erg onder de indruk van de organisatie van het LCB (Landelijk Congres der Bestuurskunde, red.). Dat is bestuurskunde in de praktijk. Wat studenten tijdens de colleges aan

inzichten meekrijgen, zien zij op dat soort activiteiten terug tijdens lezingen en workshops met practitioners. Het is toch fantastisch dat dat soort bijeenkomsten plaatsvinden in Leiden.

Zou u nog iets willen meegeven aan de studenten van tegenwoordig?

Tijdens mijn studie heb ik er altijd veel naast gedaan. Maar nu zie ik als docent toch ook steeds meer in hoe belangrijk die studie zelf is. Ik krijg het idee dat studeren voor een groot deel van de huidige lichte slechts een bijzaak is, wat zich vertaalt in middelmatige prestaties. En juist die prestaties worden volgens mij steeds belangrijker. Toen ik afstudeerde liet je tijdens een sollicitatiegesprek alleen je CV zien. Dan werd er gekeken of je ook wat naast je studie had gedaan. Een bestuursjaar of stage in het buitenland, of zo. Maar tegenwoordig vragen werkgevers ook steeds vaker naar een cijferlijst. Wie straks een master wil volgen aan een topuniversiteit in het buitenland moet ook excellente

"Ik krijg het idee dat studeren voor een groot deel van de huidige lichte slechts een bijzaak is, wat zich vertaalt in middelmatige prestaties."

resultaten laten zien. Kortom, het gaat niet meer alleen om het behalen van dat diploma. Studieprestaties gaan steeds zwaarder meetellen. Bovendien maakt actieve grondhouding de studie ook zoveel interessanter. Inderdaad, interessanter voor studenten en daarmee ook voor docenten! □

Frank van der Plas & Simone van Elk

B.I.L.-LID IN LEIDEN

Leonique van Tol

Te laat voor zijn afspraak arriveert uw verslaggever in kamer 5A07, alwaar Leonique van Tol als student-assistent van dr. Frits van der Meer kantoor houdt. Excuses worden snel aanvaard, want Leonique heeft ernstiger zaken aan haar hoofd. De DIOS heeft wellicht al haar bestanden gewist. Ondanks deze tegenslag staat ze op voor haar zo bekende opgewekte wijze uw verslaggever te woord. Leonique is derdejaars student en tweedejaars student-assistent. En dat maakt haar dit nummer B.I.L.-lid in Leiden.

Laten we bij het begin beginnen. Waarom bestuurskunde? 'Ik heb na de HAVO te hebben afgerond bij Schoevers in twee jaar mijn HBO-diploma office management gehaald. De MBO-opleiding is voor secretaresse zeg maar en het HBO is net iets meer dan dat. Die opleiding volgde ik met alleen maar

je prettiger werken, Frits of Menno? Ik heb bij Menno ontzettend veel geleerd, ik denk dat als ik was begonnen met zoveel vrijheid het me dan nooit was gelukt. Met Menno ging ik ook mee naar alles waar hij naartoe ging. Dat was echt ontzettend leuk omdat je echt op zoveel plaatsen komt en zoveel mensen

spreekt. Met Frits is dat anders, want Frits zit bijvoorbeeld in een projectgroep voor BuZa en daar kan hij mij natuurlijk niet mee naar toenemen. Frits geeft me een opdracht en laat

"Bestuurskunde sprak me erg aan, want je houdt je bezig met maatschappelijke vraagstukken"

meisjes en ik hoorde dat psychologie, wat ik in eerste instantie wilde doen, ook vooral door meisjes wordt gevolgd. Daar had ik geen zin in, dus heb ik andere studies bekeken. Bestuurskunde sprak me erg aan, want je houdt je bezig met maatschappelijke vraagstukken. En toen ben je meteen student-assistent geworden? 'Toen ik begon met studeren ben ik in mijn eerste jaar almanakcommissie en BB-commissie bij de B.I.L. gaan doen. Toen ik een keer een vraag voor Recht 1 ging stellen bij Menno Tuurenhout heb ik kennis met hem gemaakt en na een paar keer een gesprek met hem te hebben gehad heeft hij gevraagd of ik zijn student-assistent wilde worden. Dat leek me wel wat en het was in mijn tweede jaar een goede vervanging voor commissiewerk. Menno heeft dit jaar een andere functie gekregen, hij zit in het Faculteitsbestuur en daarom ben ik nu student-assistent van Frits van der Meer. In principe doe ik nog precies hetzelfde werk, alleen dan onder een andere baas. Bij Frits wordt ik meer in het diepe gegooit. Wie vind

me verder vrij in de uitvoering. Op zich is dat ook wel lekker, want ik weet inmiddels hoe alles werkt en dan is die zelfstandigheid wel leuk. Ik heb dankzij Menno veel mensen leren kennen waar het centrum voor InCompany Opleidingen veel contact mee heeft. InCompany? Een centrumpje binnen de universiteit die cursussen bestuurskunde verzorgt voor organisaties zoals de IND en de Landmacht. Dit jaar maken we ook weer deel uit van een Zweedse mastercourse. Die vindt plaats in Stockholm. Maar twee weken daarvan worden dan door de universiteit Leiden georganiseerd. Dat heb ik vorig jaar samen met Roos van Sambeek georganiseerd. We zijn toen naar Zweden gegaan om de cursus te introduceren en we hebben 20

Zweedse ambtenaren hier gehad. We moesten voor die mensen alles regelen. Excursies en de zalen en de koffie etc. Die mensen moesten daarnaast 2 weken geëntertaind worden, niet alleen studeren. We hadden dus een dag Hollandse excursie en zijn een dag naar de Europese commissie in Brussel geweest en dat was heel leerzaam voor mensen.

Wat kun je ambtenaren nog leren? Ik geloof dat ze met deze cursus in Zweden een mastertitel konden krijgen. Waar we het hier in Leiden over hebben gehad is de invloed van Europa, de EU. Daarbij ook een aantal basisbeginselen uit de bestuurskunde zoals politiek-ambtelijke verhoudingen. Organiseer je ook cursussen voor de opleiding bestuurskunde aan de universiteit? Toen ik voor Menno werkte heb ik hem wel ondersteund met sheets maken voor bijvoorbeeld bsk1 en recht 1. Maar Frits is gewend dat zelf te doen dus dat soort dingen doe ik veel minder.

Hoeveel dagen of hoeveel uren ben je daar per week mee bezig? Ik ben aangesteld voor 16 uur per week, maar het komt niet neer op 16 uur per week. De ene week ben je hier drie dagen, in een

B.I.L.-LID IN LEIDEN

rustige week één dag, als er geen cursussen zijn. Nu zijn we weer druk

Je komt dan een beetje in een rolconflict terecht. Ben je van plan ook nog een jaar in

het buitenland te gaan studeren? Ik wil later iets gaan doen bij het ministerie van Defensie of Buitenlandse zaken. Als je bij BuZa een stage wil lopen kom je al gauw op een ambassade terecht. Dus in die zin zou ik misschien naar

het buitenland gaan, maar daar weet ik

nog niets zeker over. Veel hangt ook af van wat ik volgend jaar ga doen. Misschien ga ik ergens werken waar je weer een stage aan op kan hangen. Ik ga eerst maar eens al mijn vakken halen en dan verder kijken. Ik ben trouwens al best ver in mijn studie, dus de tijd gaat dringen. □

Peter Kasbergen

"Toen ik een keer een vraag ging stellen bij Menno Tuurenhout heb ik kennis met hem gemaakt en na een paar keer een gesprek met hem te hebben gehad heeft hij gevraagd of ik zijn student-assistent wilde worden."

bezig, want er moet een nieuwe brochure worden ontwikkeld voor nieuwe cursussen. Ik werk ook geen vaste dagen maar spreek met Frits af wanneer hij me nodig heeft. Zie je je student-assistentchap als een opstap naar een verdere carrière binnen de universiteit, zoals een AIO-plaats? Ik denk er wel eens over, maar wat ik later precies wil weet ik nog niet. Ik stop op 1 september als student-assistent en dan wil ik iets anders gaan doen omdat ik wel verder wil kijken dan dit. Misschien dat ik iets heel leuks vind en misschien blijkt wel dat ik de universiteit toch leuker vind. Ik ga volgend jaar eens kijken wat ik nog meer kan doen, waarschijnlijk wordt het onderzoekswerk bij een adviesbureau. Dus echt iets studie-gerelateerds? Ja, zodat ik op die manier ervaring opdoe voor naast mijn studie. Ik ga deze zomer trouwens naar Berkeley bij San Francisco om twee vakken op een summer-school te volgen. Ethiek in het openbaar bestuur en iets op het gebied van conflictmanagement. Die kan ik dan ook weer als keuzevakken kan gebruiken voor mijn opleiding hier. Hoe bevalt de sfeer op het departement je? De sfeer is erg open, er komen hier regelmatig mensen binnenlopen en we lunchen vaak met elkaar. Soms is er iemand jarig en die trakteert dan op taart en dan staan er veel medewerkers in het secretariaat. Toen ik nog geen student-assistent was dacht ik ook dat het allemaal ontoegankelijk was, maar dat bleek helemaal niet zo te zijn. De andere kant hiervan is dat het wel raar is als je met een docent zoveel contact hebt om later bij hem in college te zitten.

-Advertentie-

Dagschotel
€ 7,00

3-gangen
keuzemenu
€ 17,50

Bij Brasserie Babbilage kan je voor heel weinig geld heerlijk lunchen en dineren!

Op onze gezellige boven-verdieping hebben wij ruimte om jouw feestje, verjaardag, diner, lunch etc. te verzorgen.

Capaciteit tot 60 personen zitplaatsen.
Recepties tot 100 personen.

Na je bezoek sta je binnen 5 minuten in het bruisende uitgaansleven van Den Haag!

Brasserie Babbilage
 Muzenplein 149
 2511 GK Den Haag
 Tel. 070-427 60 60
 Fax 070-365 69 01
 www.babbilage.nl

BESCHOUWING

Compliance with EU law: Transposition of EU directives

What is particular about the EU's compliance system is that the process from legislation to 'law in action' spreads over different levels of governance. When the Council and other legislative actors in the European Union have agreed on a new directive, this policy instrument has a long way to go before it is finally implemented. It can take several years before adopted measures produce real impacts on the ground.

The steps from legislation to 'law in action' consist of the transposition in national legislation, the operationalization of the rules and their application, control and enforcement, and in cases of non-implementation, appeals procedures. Moreover, transposition is an area in which the outcomes of decision making are the result of a complex interplay between the Union and the domestic forces, which is typical for the functioning of the EU. Transposition is an inherently political process in which national interests play a substantial role.

The latest statistics presented by Internal Market Commissioner Bolkestein on January 12, 2004 revealed an interesting fault-line between well-behaved and misbehaving states. Germany, France, Luxembourg and Belgium - pushing for a 'core Europe' - are the worst at implementing internal market law which presents around 80 % of all EU law. They have again not achieved the target set by the European Council of keeping their implementation deficit below 1.5%. Notably, the deficits of Belgium and the Netherlands have got considerably worse recently, in Belgium's case almost doubling since May 2003. Denmark and Spain, however, have implementation deficits of only 0.3% and 0.9% respectively. Furthermore, the contents of transposed directives sometimes substantially differ from the original intentions, as infringement proceedings show. Italy alone has almost as many infringement cases against it as Denmark, Sweden, Finland, Luxembourg and Portugal combined. Why so much diversity?

The transposition of EU directives has received little attention in the public administration and political science literature, which is surprising since transposition has important consequences for EU policy. First, the speed and the outcome of transposition shape the effect of EU directives on

"Italy alone has almost as many infringement cases against it as Denmark, Sweden, Finland, Luxembourg and Portugal combined"

citizens, business and other target groups. Delays or substantial deviations in the contents of the transposed directives violate the principle of equality before the law, which may undermine the legitimacy of the European integration process. Second, variations also interfere with the functioning of the internal market, since most directives are related to the internal market program. By delaying transposition or by exploiting ambiguity in an undue fashion, member states may seek for a competitive advantage to their national industry, which distorts competition and harms consumers and firms in other member states. In 2004 more than ever, in order to become 'the most competitive and dynamic knowledge based economy in the world by 2010', the measures needed to create a

genuinely unified and integrated market must be adopted. Removing the bottlenecks in the internal market puts Europe in a better position to face up to the ever stiffer competition from emerging economies. Last but not least, it is urgent to comply with EU law because EU enlargement offers unprecedented opportunities for both existing and new member states, but it is not without risks. The internal market is perpetually vulnerable to fragmentation and enlargement is a moment of heightened vulnerability. My Ph.D. project seeks to explain why the transposition of EU directives into national law in the field of transport is hardly a timely, accurate, and uniform process.¹ If you are interested in the program's progress, check out our website www.transposition.leidenuniv.nl and feel free to contact me kaeding@fsw.leidenuniv.nl. □

Ik geef de pen graag door aan collega promovendus **drs. Caspar F. v.d. Berg**.

Michael Kaeding

Michael Kaeding is Ph.D. student at Leiden University, Department of Public Administration. His promotor is Professor Bernard Steunenbergh.

Noten

¹ This project is part of a research program funded by the Dutch Social Science Research Council (NOW) and involves four universities based in the Netherlands: Leiden University, Utrecht University, Nijmegen University and the Free University Amsterdam.

EUROPESE VERKIEZINGEN

Campagne voeren voor de Europese Parlementsverkiezingen

Als student Bestuurskunde ben je natuurlijk tot in je haarvaten doordrongen van het belang van de Europese Unie en weet je hoe belangrijk het is te gaan stemmen. Omdat ik wilde zien hoe zo'n Europese Campagne wordt vormgegeven ben ik gaan helpen bij de voorkeurscampagne van de nummer 4 van de VVD lijst, Jeanine Hennis-Plesschaert (eerste vrouw op de lijst, je moet wel vasthouden aan je principes).

Campagne voeren voor de verkiezingen van het Europese Parlement verloopt heel anders dan 'nationale' verkiezingen. Zo heb je niet alleen te maken met de Nederlandse partij, maar ook met de Europese "moederpartij". De VVD maakt deel uit van de ELDR, de Europese Partij voor liberaal democraten. Ook D66 valt onder de ELDR. In het gevecht om de mogelijke restzetels hebben beide partijen dan ook besloten een lijstverbinding aan te gaan voor de komende verkiezingen. Dit is een technische samenwerking, aangezien beide partijen wel hun eigen campagne voeren. Dit is opvallend omdat D66 en VVD ook nog gebruik maken van het verkiezingsprogramma van de ELDR. Om zich te onderscheiden in Nederland (handig voor voorkeursstemmen) hebben de VVD en D66 naast hun algemene programma ook eigen verkiezingsprogramma's. Het verschil is minimaal, maar elke partij probeert haar accenten op verschillende punten te leggen. Maar hoe verloopt de Europese campagne precies? Na Pim Fortuyn zijn de politieke partijen aan een vernieuwingsslag begonnen. De leden moesten meer bij de besluitvorming van de partij worden betrokken, onder andere bij het opstellen van de kandidatenlijsten. Zo ook bij de VVD; de kandidatenlijst werd pas definitief vastgesteld nadat alle leden de mogelijkheid hadden gekregen zich over de lijst uit te spreken. Op 11 september 2003 zijn de kandidaatlijsttrekkers gestart met hun campagne ten behoeve van de interne ledenraadpleging en tijdens een Buitengewone Algemene Leden Vergadering (ALV) op 27 september werd vastgesteld dat Jules Maaten de lijsttrekker zou zijn. De andere

kandidaten voor het Europese Parlement startten hun campagne op 16 oktober 2003. Tijdens het najaarscongres op 29 november werd de volledige kandidatenlijst vastgesteld. Na het vaststellen van de lijst konden de kandidaten beginnen met het voeren hun eigen "externe" campagne. Deze lopen parallel aan de campagne van de overheid en de campagne van de partijen, maar hebben een heel andere insteek. Heel simpel gesteld: de overheid wil je ervan overtuigen dat je moet stemmen, de partij wil je overtuigen op welke je moet stemmen, en de kandidaten willen je overtuigen dat je juist op hen moet stemmen. Waarom? Een partij als de VVD krijgt waarschijnlijk maar 5 of maximaal 6 zetels. En omdat in Nederland verkiezingen nog altijd via een lijst verlopen dient een kandidaat die op plaats 9 staat zeer veel voorkeursstemmen te behalen (tussen de 10.000 en 13.000) om direct verkozen te worden.

Hoe je het ook went of keert, voor verkiezingen van het Europees Parlement loopt niemand echt warm. Europa is voor veel mensen nog een ver van hun bed show, te zien aan het opkomstpercentage van 29.9% in 1999. De overheidscampagne is er dan ook op gericht de mensen te overtuigen van het belang van stemmen, dus eigenlijk te overtuigen van het belang van Europa. Dus is er de landelijke 'Europa, best belangrijk' campagne. De politieke partijen voeren campagne om hun standpunten naar voren te brengen. De afzonderlijke kandidaten voeren een persoonlijke campagne met vaak hun eigen vaste punten. Een voorkeurscampagne is voornamelijk gericht op naamsbekendheid. Helaas zijn voor grote mediacampagnes geen financiële

middelen. Kandidaten gaan dan vaak op een doelgroep mikken en zorgen dat ze deze doelgroep wel bereiken. Een voorbeeld zijn de 'groene' kandidaten. In de praktijk bestaat campagne voeren uit een groot aantal debatten en discussies, soms alleen en soms met kandidaten van andere partijen. Het bereik hiervan is echter klein. Meestal gaat het om "preken voor eigen parochie" met mensen die meer dan gemiddeld geïnteresseerd zijn in Europa en ook al een keuze hebben gemaakt op wie ze gaan stemmen. Het nut van deze debatten is dan ook enkel om een setting te ensceneren waar de kandidaat een statement kan maken die de media oppakt. Een minuut radio heeft tig keer zo veel bereik als 10.000 flyers uit delen.

Het is ontzettend leuk mee te helpen met de campagne, je gaat met de kandidaat overal mee naar toe, helpt met het voorbereiden van debatten, en ziet hoe verschillend mensen denken over de EU. Een zaaltje VVD leden reageert heel anders dan een zaaltje bloemenwekers. Je ziet van binnenuit hoe het er in zo'n campagne echt aan toe gaat. Een nadeel is wel dat je zo veel en zo vaak met Europa bezig bent dat je ervan overtuigd raakt dat iedereen met Europa bezig is. Dan word je toch even met je beide benen op de grond gezet als iemand je vraagt: 'Europese verkiezingen, hebben we die dan?' Het belangrijkste deel van de campagnes voor het EP is 1 juni tot 10 juni. Als je nog zwevend bent, of je wil wat meer informatie over de Europese verkiezingen, kijk eens op de volgende websites: www.stemwijzer.nl, www.stemmenvooreuropa.nl, www.opzoeknaareuropa.nl, of www.politiek-digitaal.nl. En als rechtgeaard student Bestuurskunde hoor je natuurlijk wel zeker te gaan stemmen! □

Marije Stam

STAGEVERSLAG

Stageverslag: Cyril Springveld

"Het huis van Thorbecke stond al enige tijd onder monumentenzorg. Het uit drie verdiepingen bestaande pand was nog goed bewoonbaar. De fundamenten zijn stevig en duurzaam. Af en toe heeft er een kleine verbouwing plaatsgevonden, maar daar gingen de grondvesten nooit van trillen. Er was zeker achterstallig onderhoud. De bewoners van het pand klaagden steeds vaker. En met recht. De veranderingen binnenshuis voltrokken zich langzaam en bescheiden. Buitenshuis was er veel meer aan de hand. De veranderingen waren niet van de lucht. De bewoners keken door de dikke vitrages naar buiten. Erg helder was het uitzicht niet; de ramen waren al jaren niet meer gewassen. Er rezen spanningen tussen de bewoners. Zowel tussen de verdiepingen als op dezelfde etages. In het trappenhuis werd ook vaak naar elkaar geschreeuwd. De sfeer begon gespannen te raken, vooral op de benedenverdieping. Het rook er muf. De ramen moesten open."

Bovenstaand citaat uit het tweede jaarbericht van de begeleidingscommissie van de Vernieuwingsimpuls Dualisme en lokale democratie is illustratief voor de wijze waarop het lokaal bestuur er in 1998 voor staat. In het regeerakkoord van het tweede Paarse kabinet werd afgesproken om een staatscommissie in te stellen die tot taak had te onderzoeken op welke wijze dualisering een bijdrage zou kunnen leveren aan een verbetering en verlevendiging van de lokale bestuurspraktijk.

De voorstellen die de commissie deed voor een nieuw gedualiseerd gemeentelijk bestuursstelsel, hadden voornamelijk betrekking op de institutionele aspecten van het gemeentelijk bestuursstelsel, dat wil zeggen een oriëntatie op de formele structuur van de gemeente, zoals die vastliggen in de Gemeentewet en Grondwet. De commissie erkende echter de noodzaak dat voor een daadwerkelijke vernieuwing van het gemeentelijk bestuur en de lokale democratie ook een vernieuwing van de politieke cultuur en vernieuwing van werkwijzen en methodieken noodzakelijk is.

Zodoende werd door de commissie in haar rapport de aanbeveling gedaan dat er gelijktijdig met de implementatie van de institutionele elementen van het dualistisch bestuursmodel een

Vernieuwingsimpuls lokaal politiek stelsel moest worden ingezet. Dit zou een meerjarig programma behelzen met een aantal concrete actiepunten en doelen waarin impulsen worden gegeven aan vernieuwing van stijlen, werkwijzen en methodieken van politiek en bestuur.

"De burger moet verzekerd zijn van een kwalitatief goed en herkenbaar bestuur"

De Vernieuwingsimpuls lokaal politiek stelsel kreeg uiteindelijk de naam Vernieuwingsimpuls Dualisme en lokale democratie mee en ging in 2002 van start. Het doel van de Vernieuwingsimpuls, zoals geformuleerd in haar plan van aanpak luidt als volgt: "Het op gang brengen van een cultureel veranderingsproces (parallel aan het proces van formele wetgeving) in de richting van een nieuwe dualistisch opererende gemeente, waarin het raadslid zich meer gaat concentreren op kaderstelling, controle en vertegenwoordiging en het college op het bestuur, zodat de burger zich verzekerd weet van een kwalitatief goed en herkenbaar bestuur". Om bovenstaande doelstelling te kunnen

bewerkstelligen heeft de Vernieuwingsimpuls verschillende projectactiviteiten ontplooid. Gedurende mijn eerste stageweken hield ik me voornamelijk bezig met het beantwoorden van vragen die via de elektronische helpdesk binnenkwamen. Gewapend met de door de inwerkingtreding van de wet dualisering gemeentebestuur herziene Gemeentewet trachtte ik de in het algemeen juridisch getinte vragen te beantwoorden. Gelukkig kon ik terugvallen op juristen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), waar het project - alhoewel gesubsidieerd door BZK - inzit.

Naarmate ik juridisch steeds beter ingevoerd raakte, gingen mijn werkzaamheden zich ook meer toespitsen op de cultuurgerichte aspecten van het project. Verder ging de aansturing van de regionale dualismeconsulenten tot mijn takenpakket behoren. Het betreft hier een netwerk van zeventien bestuurders en/of ambtenaren, verspreid over Nederland, die tot doel hebben gemeenten in hun regio bij het dualiseringsproces te ondersteunen. De coördinatie van de Vernieuwingsimpulskrant, die bericht over achtergronden van dualisme zoals wetgeving, ervaringen van andere gemeenten, de werkwijze van commissies en de raadsgriffie nam vooral de laatste periode van mijn stage een aanzienlijk deel van mijn tijd in beslag.

Al met al zou ik mijn stageperiode bij de Vernieuwingsimpuls als zeer geslaagd en leerzaam willen kwalificeren. Door de vele contacten met verschillende actoren binnen gemeenten die de gehele dualiseringsoperatie uiteindelijk moeten uitvoeren ben ik me gaan realiseren wat een enorme impact het wetstraject dualisering gemeentebestuur heeft gehad en hoeveel er komt kijken bij het in gang houden van een cultureel veranderingsproces ter ondersteuning van deze operatie. □

Cyril Springveld

Stageverslag Marije Stam

Over hoe je aan Amerikanen uit moet leggen hoe de Europese Unie werkt en je binnen no time verslaafd raakt aan Starbucks.

Van oktober 2003 tot april 2004 heb ik stage gelopen bij het *Department of Public Inquiries* van de delegatie van de Europese Commissie in Washington DC. Deze delegatie functioneert als een ambassade. Zij vertegenwoordigt de Europese Commissie in al haar zaken met de Amerikaanse overheid en doet verslag van de Amerikaanse ontwikkelingen aan haar hoofdkwartier in Brussel. Het *Public Inquiries Departement* is het departement dat de vragen voor informatie met betrekking tot alle aspecten van de EU en vanuit alle delen van de VS behandelt. De belangrijkste taak van de stagairs van dit departement was deze vragente beantwoorden.

De vragen komen binnen per telefoon, per e-mail, en soms komen mensen de delegatie gewoon binnenlopen. De vraagstellers variëren van burgers tot de politiek en van ambassades tot bedrijven en de vragen die

college over gehad. Als er gevraagd wordt of er in de Europese Unie iets vergelijkbaars met de Europese Unie en het Amerikaans systeem is, moet je er eerst achter zien te komen wat dat en dat Amerikaanse systeem precies inhoudt.

Het voordeel van het bezig zijn met zoveel verschillende vragen is dat je enorm veel dossiers voorbij ziet vliegen en daardoor een goed overzicht krijgt van waar de Europese Commissie allemaal mee bezig is. Een nadeel is dat de werkdruk erg onregelmatig is; als er even geen

binnenkomen variëren van heel simpel tot extreem technisch en gedetailleerd. Zo kan het zijn dat iemand vraagt of Nigeria ook een lidstaat van de Europese Unie is, maar er zijn ook vragen over de regelgeving rondom de invoer van genetisch gemodificeerd voedsel. Daarnaast heb je altijd een paar gekken die beweren dat de regering Bush achter ze aan zit en of de Europese Unie ze alsjeblieft uit de VS kan halen, of dat ze een neef van Saddam Hussein en Ayatollah Komeini zijn en of de EU ze politiek asiel wil verlenen.

Van te voren dacht ik dat ik redelijk wat kennis had over de Europese Unie, maar in de praktijk stellen de mensen toch heel andere vragen dan verwacht. Verder is de achtergrond van de vraagstellers heel anders. Zij kijken vanuit een Amerikaans perspectief naar de Europese Unie en daar heb je geen

vragen binnen komen, heb je niet veel te doen. Maar je kan er altijd op vertrouwen dat het vrijdagmiddag om half 5 nog heel druk wordt.

Het was ontzettend leuk te werken voor een Europese organisatie in de V.S.. Niet alleen is het geweldig eigenlijk op Europees grondgebied te werken, maar omdat er zowel Europeanen als Amerikanen werken maak je eigenlijk dubbel zoveel mee. Zowel de aanstaande Amerikaanse presidentsverkiezingen als de aankomende Europese Parlementsverkiezingen. En Europeanen en Amerikanen kijken heel anders tegen zaken aan, zelfs binnen Europeanen verschilt het enorm. Je krijgt dan heel interessante discussies over de toekomst van Europa, de verhoudingen tussen de Verenigde Staten en Europa, en ga zo maar door. Verder werkten er op de Delegatie

mensen vanuit allerlei verschillende Europese landen, het aantal talen en accenten was enorm, maar heel erg leuk om mee te maken.

Washington DC is een internationale en multiculturele stad en iedereen is er bezig met politiek. De stad wordt overspoeld met stagairs. Een algemeen bekend grapje was dan ook dat DC afhankelijk was van slavernij, zo werden de vaak onbetaalde stagairs genoemd. Omdat er zoveel stagairs waren leer je veel andere mensen kennen die altijd wel een nieuwe tentoonstelling, een nieuw restaurantje of leuk feest weten. Binnen DC is er een vereniging van stagairs van Europese ambassades (de DCIEE, DC Interns of European Embassies) en die organiseert elke week wel iets, vaak zijn er feestjes op ambassades. Maar ook daarbuiten is er altijd wel iets te doen. Niet alleen heeft de stad meer memorials en monumenten dan heel Nederland bij elkaar, er zijn ook veel musea en tentoonstellingen. Maar het aantal barretjes en cafés bleek nog wel het grootst. Het meest fantastische vind ik nog steeds de Starbucks. Waar anders kan je alle mogelijke varianten van koffie en thee kopen en is het kleinste formaat kopje een *tall*? Starbucks is bijna een leefwijze. Als Washingtonian loop je als je naar je werk gaat eerst langs de Starbucks voor een café latte with double shot, soy milk, vanilla syrop and whipped cream. En als je met vrienden ergens naar toe gaat, wordt er altijd verzameld in de Starbucks. Wat is het leven toch mooi als je in een fauteuil van Starbucks op het drukste plein van Washington de Washington Post leest en boven de rand van je cappuccino de Washingtonians voorbij ziet rennen op weg naar hun volgende afspraak. Ik kijk nu al reikhalzend uit wanneer de eerste vestiging haar deuren opent in Nederland! □

Marije Stam

To search or not to search?

Risico's... we willen ze niet lopen. Sterker nog: hoe meer risico's, hoe onveilig we zijn. Maar klopt dit beeld wel? Aaron Wildavsky vindt dat niet. Hij betoogt in *Searching for Safety* (1991) dat het eigenlijk onmogelijk is om veiligheid te bewerkstelligen zonder bepaalde risico's te lopen die daaraan verbonden zijn. Wildavsky pleit juist voor een actieve zoektocht naar risico's in de maatschappij. Dit in tegenstelling tot een meer passieve preventie. Omdat volgens de auteur veiligheid ontdekt moet worden en niet gekozen kan worden, maakt hij zich er sterk voor dat risico's nemen op basis van *trial-and-error* uiteindelijk meer veiligheid biedt dan het ontwijken van risico's.

Kenmerken analyse

Wildavsky gaat er vanuit dat enkel het anticiperen op risico's alleen verliespunten met zich meebrengt. Hij wijst op een drietal kenmerken van de maatschappij die deze visie ondersteunen. Ten eerste wordt de maatschappij gekenmerkt door onzekerheid over de gevolgen van huidige gebeurtenissen en ontwikkelingen. Dit is mede gebaseerd op het uitgangspunt dat het onmogelijk is om alle consequenties te onderkennen die voortkomen uit de interactie met je de omgeving. Dit kenmerk noemt Wildavsky 'The Principle of Uncertainty'.

Ten tweede zijn volgens de auteur goed en slecht onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is onmogelijk om deze twee uitersten van elkaar te scheiden. De principes dat onzekerheid niet geëlimineerd kan worden én dat schade niet voorkomen kan worden, maken duidelijk dat het aanpakken van bestaande risico's altijd gepaard gaat met het creëren van nieuwe risico's. Je moet daarom ook niet risico's willen vermijden aangezien dit altijd gepaard gaat met nieuwe risico's, maar proberen te ontdekken hoe bestaande risico's ten goede kunnen worden gebruikt. Wildavsky noemt dit de 'Axiom of Connectedness'.

Uit deze twee kenmerken destilleert Wildavsky een derde kenmerk van de maatschappij. De stabiliteit van de maatschappij kan alleen bevorderd worden als onderdelen daarvan instabiel zijn. Het grote geheel moet in staat zijn flexibel te blijven en dit gaat soms ten koste (m.a.w. instabiliteit) van

onderdelen van het geheel. Dit wordt de 'Rule of Sacrifice' genoemd.

Besturen van risico's

In *Searching for Safety* worden twee basis principes beschreven over het 'besturen' van risico's. Dit zijn *trial-and-error*, en het tegenovergestelde *trial-without-error*.

De *trial-and-error* strategie zorgt er voor dat er geleerd wordt uit gemaakte fouten en je hiermee de restricties ontwijkt die de continuering van bestaande problematische situaties in stand houdt. *Trial-without-error* houdt in dat er alleen veranderingen plaats mogen vinden als bewezen is dat er geen risico's aan verbonden zijn. Alle twijfels, onzekerheden e.d. worden op deze manier opgelost aangezien er niets proefondervindelijk ontdekt wordt. Wildavsky noemt dit 'risk aversion' en het gevolg hiervan zijn 'safety risks'. Deze risico's ontstaan namelijk omdat men de kans loopt ontwikkelingen die gevaren met zich meebrengen, maar toch de veiligheid van het geheel bevorderen, over het hoofd te zien. Deze angst voor het nieuwe leidt tot schadelijke gevolgen voor mens en milieu. Volgens de *trial-without-error* strategie zou men geen nieuw medicijn accepteren dat gevaarlijke bijwerkingen heeft. Zelfs als deze bijwerkingen minder slachtoffers eisen dan het niet accepteren van het nieuwe medicijn.

Trial-and-error staat het proefondervindelijk ontdekken juist wel toe. Zonder dat ontdekken kan er namelijk

ook niet geleerd worden van gemaakt fouten. Wildavsky noemt dit leerproces 'risk resilience'. De klassieke *trial-and-error* strategie waarmee complexe problemen aangepakt kunnen worden ziet er als volgt uit: 1) stel beleid vast, 2) observeer de effecten, 3) corrigeer de ongewenste effecten, 4) observeer de effecten van de correctie en 5) corrigeer opnieuw. Bij de punten 2 en 4 wordt er dus geleerd van de ervaringen die voortkomen uit de punten 1 en 3.

De auteur onderkent wel dat *risk resilience* ook gevaren op kan leveren. Deze gevaren noemt hij 'opportunity risks'. Zoals boven beschreven zou de *trial-without-error* strategie medicijnen met gevaarlijke bijwerkingen niet toestaan. *Trial-and-error* doet dit juist wel. Hoewel vooraf niet precies duidelijk was hoeveel schade de bijwerkingen zouden aanrichten, was er genoeg vertrouwen in het medicijn om het risico te nemen dat er een aantal bijwerkingen zouden zijn. Men gaat er vanuit dat het medicijn meer goed dan kwaad zou doen.

"Zonder het nemen van risico's zou de maatschappij absoluut niet dynamisch zijn"

Wildavsky pleit er voor dat het zoeken naar risico's gebruikt moet worden om veiligheid te vergroten. Binnen een dynamische maatschappij kan er concurrentie plaatsvinden, concurrentie leidt tot kennis. Kennis is nodig om te leren hoe risico's gebruikt moeten worden om de maatschappij veiliger te maken. Risicobeperkende maatregelen (*trial-without-error*) brengen het vergroten van kennis in gevaar.

In het boek schetst Wildavsky wel een belangrijke nuancering. Een maatschappij moet niet alleen gericht zijn op het nemen van risico. Preventie is wel degelijk belangrijk. Dit geldt vooral als het gaat om (kleine) voorspelbare gevaren. Anticiperen is noodzakelijk maar niet voldoende om

kennis te genereren die ons leert omgaan met risico's. Dit laatste is van belang omdat risico's nooit volledig ontweken kunnen worden en wijer mee zullen moeten leren leven. Al met al kan gezegd worden dat Wildavsky de *trial-and-error* strategie als uitgangspunt kiest om de maatschappij veiliger te maken.

Kritische kanttekeningen

Tot zover de inhoud. Een kritische blik op deze inhoud leidt tot een aantal opmerkelijke constatering.

In *Searching for Safety* bepleit de auteur dat men zich absoluut niet alleen moet richten op het voorkomen van gevaren omdat het niet mogelijk is alle gevaren en risico's in te schatten of überhaupt te voorzien. Naar mijn idee doet Wildavsky dit op een redelijk overtuigende wijze. In alle beschreven gebieden laat hij zien dat het enkel kiezen voor de *trial-without-error* strategie er voor zorgt dat wij minder weerbaar worden. Om de visie te ondersteunen, beschrijft Wildavsky vier totaal verschillende gebieden met betrekking tot crisisanticipatie. Namelijk de niet-menselijke levensvormen, de inspectie van kerncentrales, het menselijk lichaam en de Tort Law (wet over persoonlijk letsel). Deze analyses zijn zeer uitgebreid en goed beschreven. Hij maakt gebruik van voorbeelden die bestuurskundigen maar zelden tegenkomen. Dit soort voorbeelden maakt het zeer interessant en aantrekkelijk om het boek te lezen. Maar zinnen als "*Cell-eating macrophages can be variously attracted by neuropeptides produced by immune cells or the nervous system, or by blood-clot peptides, or by bacterial products.*" (p163) moeten toch een tweede keer gelezen worden om ze volledig door te laten dringen.

De auteur is een groot voorstander van de *trial-and-error* strategie. Hij laat zien dat deze strategie veel voordelen biedt ten opzichte van de *trial-without-error* strategie. Het wordt al erg snel (overduidelijk dat Wildavsky dit wil laten zien. Alles in het boek is er eigenlijk opgericht om te laten zien dat we vaker moeten kiezen voor de *trial-and-error* richting, dan een andere. Hierdoor dreigt het gevaar dat de lezer extreem sceptisch wordt.

Opmerkelijk in *Searching for Safety* is de economische invalshoek. De kosten-baten analyse komt in veel hoofdstukken terug. Maar is die analyse in het echt wel zo makkelijk te maken? Ik mis bijvoorbeeld de toch veelal grote invloed die de publieke opinie en de media hebben. Om over de invloed van naderende verkiezingen nog maar te zwijgen. Er wordt ook voorbij gegaan aan ethische en morele invloeden. Dat Wildavsky niet ingaat op politieke, ethische en morele invloeden doet mijns inziens afbreuk aan zijn verhaal.

In het boek staat bijna geen slecht woord over technologische ontwikkelingen. Hoewel hij natuurlijk wel aangeeft dat (technologische) ontwikkelingen gevaren met zich meebrengen, wordt er voor de rest niet specifiek ingegaan op de toekomst van de technologie. Wildavsky gaat er blind vanuit dat de techniek zich blijft ontwikkelen en daarom zouden er voldoende bronnen beschikbaar zijn om uit te putten als er geleerd moet worden hoe nieuwe risico's aangepakt moeten worden.

"Moeten juist arme landen niet meer risico's nemen om welvarender te kunnen worden?"

Wildavsky beschrijft in het boek in zeer algemene termen over de maatschappij. Hij laat buiten beschouwing dat er grote verschillen bestaan tussen de maatschappijen in bijvoorbeeld Europa en Azië of, duidelijker, tussen Amerika en Afrika. Moeten juist arme landen niet meer risico's nemen om welvarender te kunnen worden? Laten deze landen niet te veel kansen lopen omdat ze bang zijn om hun instabiele land nog instabieler te maken, terwijl ze juist erg veel kunnen winnen als ze kansen benutten.

Tot slot nog een opmerking over de (bestuurskundige) relevantie van dit boek. Deze is namelijk groot. Het eerder kiezen voor *trial-and-error* dan voor *trial-*

without-error is niet alleen in de beschreven situaties toepasbaar maar in veel meer gevallen, en zeker ook in en rond het openbaar bestuur. Van technici tot politici, iedereen die beslissingen neemt die grote risico's met zich mee kunnen brengen, moet bekend zijn met het verhaal van Wildavsky omdat mensen voornamelijk geneigd zijn om uit te gaan van *trial-without-error*. Wildavsky laat zien dat dit lang niet altijd de juiste weg is.

Voorbeeld

Even een klein uitstapje: we zouden kunnen zeggen dat Bush jr. gebruik heeft gemaakt van de inzichten van Wildavsky toen hij besloot om Irak binnen te vallen. Hij maakt de afweging dat Saddam Hussein voor zoveel leed zorgde onder zijn bevolking en een bedreiging vormde voor de wereldvrede dat de risico's die bij de oorlog horen geaccepteerd werden. Als Bush jr. er nu ook voor zorgt dat er geleerd wordt van de inval, kunnen we Bush zonder problemen een volgeling van Wildavsky noemen (zoals Wildavsky doet, laat ik 'vermeende' politieke, morele, ethische en Amerikaanse economische overwegingen buiten beschouwing).

Conclusie

Concluderend is *Searching for Safety* een zeer interessant en nog altijd actueel boek dat door alle bestuurskundigen (in opleiding) gelezen moet worden. □

Marc Rosier

Wildavsky, A, *Searching for Safety*, Transactions Publishers, New Brunswick, 1991, vierde editie (eerste editie 1988).

Geen nieuws is goed nieuws

Verhandelingen over de relatie tussen politiek en media

Op het CDA partijcongres gehouden op 14 februari jl. heeft partijvoorzitter Marja van Bijsterveldt een aantal voorstellen gedaan om de democratie te verbeteren. Daarbij noemde ze het verbeteren van het directe contact tussen de politiek en de burgers: "Thema's die Den Haag en die de mensen beroeren willen we op de agenda zetten en niet enkel de thema's en meningen die ons door de media gebracht worden (...)"¹. Deze uitspraak is geheel in lijn met het rapport dat de Raad voor Openbaar Bestuur al in augustus 2003 uitbracht over het 'Haagse Huwelijk' tussen politiek en media. Daarin gaat zij nader in op de negatieve gevolgen van de veranderende posities van, en relatie tussen, politiek en media.² De uitkomst van de nieuw ontstane relatie blijkt een zorgenkindje te zijn.

Mijns inziens hebben de huidige verhoudingen tussen politiek en media drie gevolgen, namelijk toenemende inhoudeloosheid van de politiek; toenemende inhoudeloosheid van de media; en een illusie van mondigheid van burgers. Wanneer de politiek verzuimt de huidige gang van zaken een halt toe te roepen, zal dit negatieve consequenties kunnen hebben voor het functioneren van onze democratie. Daarom zou ik graag de stelling 'geen nieuws is goed nieuws' willen opwerpen. Zolang de media niets berichten, kunnen zij ook geen schade aan de democratie bewerkstelligen.

De laatste jaren zijn de media steeds invloedrijker geworden op de politiek. Ontideologisering, individualisering, de relatieve afname van het belang van het parlement als centrum van representatieve democratie en de intrede van de commercie in de media zijn hier debet aan¹. De politiek speelt het spel echter mee en verandert haar positie overeenkomstig. Waar vindt deze ontwikkeling nu haar oorsprong? Wellicht is de ontstane situatie wel 'slachtoffer van het systeem'. Dit systeem wordt evenwel bedreigd; er zijn negatieve gevolgen ontstaan voor de burgers. Welke aanpak is dientengevolge gewenst in deze precaire situatie?

Er zijn een aantal algemene ontwikkelingen aan te wijzen in de verhoudingen tussen politiek en media. Allereerst zal een en ander uitgelegd worden omtrent de opkomst van de 'emotiedemocratie', zoals omschreven door De Vries in de Thorbecke-lesing op 17 november jongstleden. Deze nieuwe vorm van democratie heeft, zo zal

"Daarom zou ik graag de stelling 'geen nieuws is goed nieuws' willen opwerpen. Zolang de media niets berichten, kunnen zij ook geen schade aan de democratie bewerkstelligen"

blijken, een centrale rol in de omschreven problemen. Vervolgens zullen de rol van de media en de gevolgen hiervan op het democratische bestel nader bepaald worden, mede aan de hand van de uitzending van het programma 'Zembla' van 4 december 2003. In deze reportage werd onder de titel 'Haagse Herrie' onderzocht welke invloed de media hebben op het politieke proces in Nederland. Welke invloed de beschreven omstandigheden hebben op de burgers zal vervolgens naar analogie geduid worden. Enkele relativering is echter wel op haar

plaats. Op basis van bovenstaande bronnen en vooral de werken 'Democracy in America' van Alexis de Tocqueville zal nader worden ingegaan op het "gevaar van het systeem". De Tocqueville maakte in de jaren dertig van de negentiende eeuw tijdens een rondreis door de Verenigde Staten een uitgebreide studie van dit land, haar democratische systeem en haar burgers. Tot op heden blijken veel van zijn constatering relevant voor spanningen die kunnen bestaan binnen een democratie. Tot slot zal ik enkele oplossingen en aanbevelingen aandragen om het Haagse huwelijk rechtmatig te ontbinden.

Eens te meer zal duidelijk worden dat de 'kinderen' de dupe zijn van een ondeugdelijke relatie. Pas wanneer de 'ouders' zich realiseren dat ze tenminste het belang van hun kinderen moeten bewaken, zal de rust terugkeren. De machthebbers binnen een samenleving zijn nu eenmaal tot niets anders verplicht, dan het algemeen belang van degenen die zich geconformeerd hebben aan die samenleving te beschermen.

Emotiedemocratie en de media

Onlangs sprak professor Jouke de Vries een rede uit over het verdwijnen van het debat uit de politiek. Hij concludeerde een toenemende vorm van emotiedemocratie en

formuleerde de politieke wet van Gresham. Deze twee verschijnselen kenmerken zich op een aantal manieren die in hoge mate relevant zijn voor het beschrijven van het politieke klimaat binnen het openbaar bestuur.

Laten we eerst stilstaan bij wat het probleem nu precies inhoudt en bij de omgeving waarin het probleem zich afspeelt. Binnen de wereld van het openbaar bestuur staat het politieke klimaat in toenemende mate onder invloed van een intern veranderingsproces, alsmede externe invloed van onder andere de media.

BESCHOUWING

Hier zal alleen gekeken worden naar de invloed die de media uitoefenen. Deze veranderingsprocessen hebben nadelige consequenties voor het democratische bestel en de burgers die hierin leven. Onder het politieke klimaat van het openbaar bestuur versta ik de manier waarop argumenten leiden tot een zekere mate van oriëntatie en het nemen van bindende beslissingen binnen het Parlement, dat in wisselwerking staat met ambtenarij, media, burgers (kiezers) en de maatschappij in zijn geheel.

Aan welke interne verandering is dit klimaat nu onderhevig? Ik zal proberen dit middels een korte uiteenzetting van het verschijnsel emotiedemocratie uit te leggen. Binnen dit systeem staat de door Jouke de Vries geformuleerde 'Politieke Wet van Gresham' centraal. Deze behelst dat emotionele onderwerpen de inhoudelijke verdringen. De hieruit

"Economische belangen en de wil om te scoren vieren binnen de media het hoogtouw"

voortvloeiende gevolgen zijn tweeledig. Allereerst is de kwaliteit van de politiek en ambtenarij beperkter dan voorheen. Toenemende complexiteit van de vraagstukken binnen het openbaar bestuur gaat gepaard met een afname van inhoudelijke kennis. Tegelijkertijd is men zich steeds minder bewust van het publieke ethos; politici en ambtenaren zien hun werk steeds meer als een beroep in plaats van een roeping. Ten tweede neemt de politiek steeds meer de vorm aan van 'managementpolitiek'. In toenemende mate krijgt zij het karakter van crisismanagement en overstijgt het belang van de procedure dat van de inhoud.²

Voor de opkomst van de emotiedemocratie wordt een aantal oorzaken aangewezen. Er is ten eerste sprake van een cultuurschift. De politiek maakt een ontwikkeling door die leidt een tot isomorfe, neoliberale en

postmoderne cultuur met wijzigende scheidslijnen, die gebaseerd is op oude instituties. Dit belemmert het plaatsvinden van een inhoudelijk sterk debat dat tot duidelijke resultaten leidt. Ten tweede vindt de emotiedemocratie haar wortels in de teloorgang van het maatschappelijk middenveld. Politici moeten het steeds vaker stellen zonder de dempende werking van organisaties uit het middenveld, hetgeen een explosieve politiek tot gevolg heeft. De massamedia hebben deze plek ingenomen als schakel tussen kiezer en politiek.³

In de pacificatiedemocratie was er nog sprake van enigszins gecontroleerde media, die momenteel eerder fungeren als een soort springplank voor ad hoc politiek en windows of opportunity⁴. Of, zoals De Vries het metaforisch stelt, de pacificatiedemocratie is te duiden als een mechanisch uurwerk waarin politieke en bestuurlijke processen gefaseerd en inhoudelijk verlopen, terwijl de emotiedemocratie het beste kan worden geduid met de metafoor van de wolk, waarin processen meer fluïde en chaotisch van karakter zijn.⁵

Voortbouwend op de gevonden relatie tussen de politiek en media zullen nu de gevolgen hiervan onder de loep worden genomen. Laten we allereerst wat dieper ingaan op de positie die de media momenteel innemen. De media staan dus tussen kiezer en politiek in, maar staan tevens tussen beide partijen en de werkelijkheid in. De filter die de media hanteren levert een beperkte weergave van de gehele werkelijkheid op, alsmede een sterke concentratie op de korte termijn en het frequent manifesteren van hypes⁶. De media bepalen als het ware de zwaarte en termijn van een onderwerp dat in de actualiteit speelt. Reacties van politici "in de echo" worden niet gehoord, ook al zijn deze beter overdacht dan ad hoc reacties. In Zembla beklaagt onder andere partijvoorzitter van de PvdA Ruud Koole zich dat de media 'snackgedrag' in rapporten hanteren en het bestaan van het 'papegaaiencircuit'. Economische belangen en de wil om te scoren vieren binnen de media het hoogtouw. Welke

gevolgen heeft dit nu voor de politiek? Ten eerste is zoals eerder aangegeven de explosiviteit van de politiek enorm toegenomen. De ad hoc politiek vertaalt zich in een constante roep om nieuwe wetgeving. Hierbij gaan politici meestal voorbij aan elke vorm van realiteit of financieel besef. Met een krant in de hand wordt er nieuw beleid geëist, zonder zich af te vragen waar de crux van het probleem ligt. Volgens professor Ruter, hoogleraar strafrecht in Amsterdam, is de wil om te scoren belangrijker dan zich af te vragen of er geen controle op uitvoering van de wet zou moeten komen of zelfs de simpele vraag of de wet wel gehandhaafd is. Dit wordt volgens hem niet onderzocht, terwijl hier vaak de kern van het probleem ligt.⁷

Op basis van het bovenstaande sluit ik me aan bij de stelling van de Raad voor het Openbaar Bestuur dat het 'Haagse Huwelijk' tussen politiek en media de consistentie en controle van het parlement schaadt⁸. De 'wil om te scoren' heeft zowel binnen de media als binnen de politiek een negatieve uitwerking op het democratische bestel.

Emotiedemocratie en de burgers

Kiezers proberen zich gedurende een kabinetsperiode een beeld te vormen van het gevoerde beleid en welke partijen en politici in hun ogen het beste kritiek hierop uitoefenen. De massamedia blijken haast de enige overgebleven schakel tussen de politiek en de kiezers te zijn. Welke effecten kunnen er nu aangewezen worden van het gevonden Haagse huwelijk?

Zoals al eerder is aangegeven zetten de media de focus op de korte termijn. De politiek is zich hier ook op gaan richten. Het voordeel dat hieruit voortvloeit, is een zekere blijk van betrokkenheid bij actuele gebeurtenissen. Wat dat betreft heeft men in Den Haag wel geleerd van de reacties op de Paarse kabinetten die omstreeks de verkiezingen van 2002 teweeg werden gebracht. Betrokkenheid (of beter: het probleem van onverschilligheid) staat echter lijnrecht tegenover een ander belangrijk probleem van de politiek, namelijk dat van ongeloofwaardigheid. Veel op korte termijn genomen besluiten worden op lange termijn teruggedraaid, vanwege het gebrek aan

BESCHOUWING

realiteit tijdens de besluitvorming in het Parlement. Dit werkt een beeld van ongeloofwaardigheid in de hand.

Overheden hebben de afgelopen jaren gezocht naar een grotere blijk van betrokkenheid bij de burgers. Dit resulteerde in het New Public Management⁹. Eén van de speerpunten van dit managementdenken is een klantgerichte overheid. Met name de politiek heeft deze gedachte omhelst, hetgeen via de media leidt tot het roepen van ongenueanceerde 'one-liners' die voor de kiezer gemakkelijk te begrijpen zijn en belangrijker, aansluiten bij de problemen die hen vanuit de media worden aangepraat.

De media hebben blijkbaar een grote invloed op de politieke en burgerlijke agenda. Zij werpen zich op als de contactpersoon tussen politiek en burger, maar blijken niet betrouwbaar in hun berichtgevingen. Hiermee werpen de media een schijn van hoor en wederhoor op; ze creëren de illusie van de mondigheid van de burger.

Tot nu toe is gebleken dat zowel politiek als burger in zekere mate nadeel ondervinden van de positie en het functioneren van de media, die zelf hiervan blijken te profiteren. Dit raakt een fundamenteel deel van onze democratie. Want waarom besluit men om in een democratie te leven? Volgens Locke gaf men de volledige vrijheid die hij genoot onder de "natuurstaat" op, omdat het genot ervan in hoge mate onzeker was. Binnen de gezamenlijke samenleving zou de vrede, veiligheid en het algemeen belang gegarandeerd worden. Het leven, de vrijheid en het bezit van de mens zou gewaarborgd worden¹⁰. Mijns inziens doen de media ons nu in zekere mate terugkeren naar de natuurstaat waar het genot van onze vrijheid (van geest) zeer onzeker is.

Gevaar van het systeem

Duidelijk is geworden dat de relatie tussen politiek, media en burgers een problematische is, die nadelige gevolgen voor het democratische bestel behelst. Het is van belang om te onderzoeken of dit democratische systeem in oorzakelijk verband staat met de positie van de media. Bovendien zijn enkele algemene tegenwerpingen op hun plaats. Laten we eerst eens kijken naar de positie van de media in de

democratie als beschreven door Alexis de Tocqueville. Hierna zullen enkele hedendaagse invloeden op de positie van de media bekeken worden.

Allereerst moet benadrukt worden dat de media een onmisbare schakel vormen tussen politiek en kiezer. Ze geven feedback in twee richtingen waar het democratische systeem ook beslist niet zonder zou kunnen. De Tocqueville wees al op de noodzakelijke aanwezigheid van de media. Wanneer hij de persvrijheid beschouwt, geeft hij aan dat hij deze goedkeurt aangezien het

"Er moet worden gezocht naar een manier om het Haagse huwelijk met de media om te zetten in een LAT-relatie"

meer kwaden voorkomt dan dat het voordelen oplevert. De media kunnen helaas geen houdbare intermediaire positie innemen tussen volledige persvrijheid en een gecensureerde mening. De volkssoevereiniteit en de persvrijheid kunnen in correlatie aan elkaar beschouwd worden. Sommigen beweren dat de vechtlust van de media gegrondvest is in de instabiele aard van de staat. Volgens De Tocqueville hebben de media hun eigen 'passies en instincten', onafhankelijk van de omstandigheden in een land. Deze blijken echter moeilijk te beteugelen, hetgeen wel noodzaak is. De media spelen met de onwetende aard van de meeste burgers, gesteund door de gematigdheid die burgers hanteren bij het uiten van hun mening en hun focus op het eigenbelang¹¹.

Bovendien wijst De Tocqueville op het gevaar van de onmondige burger. Een sterke en gecentraliseerde overheid zou de geïndividualiseerde massa in deze staat houden. Om dit te vermijden pleit hij voor een sterk maatschappelijk middenveld. Deze organisaties zouden de burgers uit hun isolement moeten

trekken om zo hun stem hoorbaar te maken voor het centrale machtsapparaat¹².

De positie die de media innemen is dus blijkbaar al van oudsher dubieus. Er zijn een viertal factoren aan te wijzen die in de moderne Nederlandse democratie evenwel bijdragen aan een verandering van het systeem als geheel. Allereerst heeft de 'wollen deken van de consensusdemocratie'¹³ de media in een positie gebracht om bepaalde extremen aan het licht te brengen. In een cultuur van middelmatigheid hebben de media geprobeerd om een lans te breken. Ten tweede, de toenemende invloed van ICT en interactieve besluitvorming binnen het openbaar bestuur bevordert op het eerste oog louter de directe democratie. Echter, het versterkt tevens het probleem van ondoordachttheid versus onverschilligheid. Burgers worden meer betrokken bij het bestuur, maar blijken vaak niet voldoende geëigend voor deze taak. Ten derde blijkt de macht van de Europese Unie (EU) een beperkende factor op een autonoom democratisch bestel. De EU onttrekt veel besluitvorming aan het nationale Parlement, hetgeen een stuk van de autonome zeggenschap over wetgeving beperkt. Tot slot ontbeert het de politiek zelf aan harde gedragscodes. De politici spelen het spel met de media mee, wat ze alleen maar verder in een identiteitscrisis dwingt.

Gebleken is dat de positie van de media in het democratische systeem een tendentieuze edoch onmisbare is. De machtige overheid zou volgens De Tocqueville de burger onmondig kunnen houden als er geen sterk maatschappelijk middenveld zou zijn. De media hebben in ons huidige systeem deze positie ingenomen, maar blijkt deze niet legitiem te vervullen. De media houden vast aan hun eigen principes en spelen dusdoende met werkelijkheid. De burger blijkt evenwel onmondig. Vanuit de consensusdemocratie, de ICT-revolutie, de EU en de politiek komen echter ook invloeden die bijdragen aan de huidige situatie.

Conclusie en aanbevelingen

In de emotiedemocratie blijkt de positie van de media ten opzichte van het politieke klimaat van het openbaar

bestuur buitengewoon important te zijn. Weliswaar kan niet gesteld worden dat de media allesbepalend zijn, maar ze blijken wel de belangrijkste schakel tussen politiek, kiezer en werkelijkheid te zijn. De wil om te scoren is de geldende norm geworden binnen media en politiek, met als gevolg dat het functioneren van het Parlement behoorlijk wordt geschaad.

Wat agendasetting betreft brengen de media het probleem van ondoordachttheid versus onverschilligheid naar de politiek. Waar de media proberen een wederzijdse spreekbuis te zijn voor deze problematiek, werpen ze de illusie van de mondigheid van de burgers op. Dit snijdt de democratie in haar wortels.

De beschreven problematiek is er niet één van de moderne tijd. Alexis de Tocqueville beschreef al de problematische positie van de media in een democratie. Het beteugelen van de invloedrijke positie van de media op de massa en hun onafhankelijke strijd lustigheid blijkt een klassiek vraagstuk te zijn. Bovendien komen er van moderne factoren als de consensusdemocratie, de ICT-revolutie, de EU en de politiek invloeden die het systeem in haar huidige positie dwingen.

Er zijn een aantal ingrijpende stappen die mijns inziens genomen dienen te worden om de huidige problematiek te temperen. Deze zullen een herstel van de democratie tot stand kunnen brengen, waar de burgers niet langer het slachtoffer zijn van gebrekkig functioneren van het systeem.

Allereerst moet gezocht worden naar een manier om het Haagse huwelijk om

te zetten in een LAT-relatie. De media zullen niet meer als directe schakel tussen politiek en kiezer moeten komen te staan.

In de tussentijd moet het Parlement haar gezag herstellen door zelf haar agenda en imago te bepalen. De definitie van de zwaarte van een onderwerp moet weer een politieke kwestie worden. Tevens zullen politici tot eenduidige afspraken en gedragscodes moeten komen om de doordachttheid binnen de politiek te bevorderen.

Het is van belang om de leemte die de LAT-relatie tussen politiek en media oplevert, op te vullen middels het herstel van het maatschappelijk middenveld. Op welke wijze dit dient te gebeuren is mij voorsnog niet duidelijk, wellicht dat ICT toch een belangrijke rol kan spelen.¹⁴ Dit zal een meer geleide politiek opleveren en bovendien leiden tot gezagsherstel voor de politieke instituties. Dit zal de betrokkenheid binnen de politiek ten goede komen.

Ten vierde dienen de media niet stil te zitten. Er moeten harde gedragscodes komen die hun onstuimige aard enigszins weet te beteugelen. Daarbij valt te denken aan zaken als goed geïnformeerd zijn over het politieke bestel, bij nieuwsfeiten zelf onderzoeken wat de waarheid nu is, consequent hoor en wederhoor toepassen en systematische rectificaties bij gepubliceerde onwaarheden of andere fouten.

Zolang men zich binnen het openbaar bestuur, de media en de gehele samenleving steeds maar bewust is van het belang van de publieke zaak kan de

ware democratie wellicht weer een stapje dichterbij komen. Het algemeen belang moet weer gediend worden. Voorsnog blijven de media in hun huidige positie een gevaar van en voor het systeem. Totdat hier oplossingen voor geïmplementeerd zijn, zal blijven gelden: geen nieuws is goed nieuws! ☐

Koen Bartels

Noten

¹ 'Embargo tot moment van uitspreken - Gesproken woord geldt', 14-02-2004: 2

² 'Politiek en media, Pleidooi voor een LAT-relatie', augustus 2003

³ Ibidem

⁴ De Vries, 2003: 2-3, 5-6

⁵ Ibidem: 6-8

⁶ Voor een explicitering van dit begrip, zie Rosenthal e.a., 2001: 144-148

⁷ De Vries, 2003: 8

⁸ Voor een bespreking van dit begrip, zie Holsteyn & Mudde: *Democratie in verval*, 2002: 155-157

⁹ 'Haagse Herrie', 4 december 2003

¹⁰ 'Politiek en media, Pleidooi voor een LAT-relatie', augustus 2003

¹¹ Rosenthal e.a., 2001: 193-195, of voor een meer uitgebreide bespreking zie Denhardt, 2000: 144-153

¹² Locke, 2003: 350-353

¹³ De Tocqueville, 1990: 181-190

¹⁴ Van Hoof en Van Ruysseveldt, 2001: 71

¹⁵ De Vries, 2003: 3

¹⁶ Zie voor een nadere beschouwing van dit onderwerp Zuurmond, 2001, met name hoofdstuk 3

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

²² Ibidem

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem

²⁷ Ibidem

²⁸ Ibidem

²⁹ Ibidem

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem

³⁵ Ibidem

³⁶ Ibidem

³⁷ Ibidem

³⁸ Ibidem

³⁹ Ibidem

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ Ibidem

⁴² Ibidem

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Ibidem

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ Ibidem

⁵¹ Ibidem

⁵² Ibidem

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷ Ibidem

⁵⁸ Ibidem

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ Ibidem

⁶¹ Ibidem

⁶² Ibidem

⁶³ Ibidem

⁶⁴ Ibidem

⁶⁵ Ibidem

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ Ibidem

⁷⁰ Ibidem

⁷¹ Ibidem

⁷² Ibidem

⁷³ Ibidem

⁷⁴ Ibidem

⁷⁵ Ibidem

⁷⁶ Ibidem

⁷⁷ Ibidem

⁷⁸ Ibidem

⁷⁹ Ibidem

⁸⁰ Ibidem

⁸¹ Ibidem

⁸² Ibidem

⁸³ Ibidem

⁸⁴ Ibidem

⁸⁵ Ibidem

⁸⁶ Ibidem

⁸⁷ Ibidem

⁸⁸ Ibidem

⁸⁹ Ibidem

⁹⁰ Ibidem

⁹¹ Ibidem

⁹² Ibidem

⁹³ Ibidem

⁹⁴ Ibidem

⁹⁵ Ibidem

⁹⁶ Ibidem

⁹⁷ Ibidem

⁹⁸ Ibidem

⁹⁹ Ibidem

¹⁰⁰ Ibidem

¹⁰¹ Ibidem

¹⁰² Ibidem

¹⁰³ Ibidem

¹⁰⁴ Ibidem

¹⁰⁵ Ibidem

¹⁰⁶ Ibidem

¹⁰⁷ Ibidem

¹⁰⁸ Ibidem

¹⁰⁹ Ibidem

¹¹⁰ Ibidem

¹¹¹ Ibidem

¹¹² Ibidem

¹¹³ Ibidem

¹¹⁴ Ibidem

¹¹⁵ Ibidem

¹¹⁶ Ibidem

¹¹⁷ Ibidem

¹¹⁸ Ibidem

¹¹⁹ Ibidem

¹²⁰ Ibidem

¹²¹ Ibidem

¹²² Ibidem

¹²³ Ibidem

¹²⁴ Ibidem

¹²⁵ Ibidem

¹²⁶ Ibidem

¹²⁷ Ibidem

¹²⁸ Ibidem

¹²⁹ Ibidem

¹³⁰ Ibidem

¹³¹ Ibidem

¹³² Ibidem

¹³³ Ibidem

¹³⁴ Ibidem

¹³⁵ Ibidem

¹³⁶ Ibidem

¹³⁷ Ibidem

¹³⁸ Ibidem

¹³⁹ Ibidem

¹⁴⁰ Ibidem

¹⁴¹ Ibidem

¹⁴² Ibidem

¹⁴³ Ibidem

¹⁴⁴ Ibidem

¹⁴⁵ Ibidem

¹⁴⁶ Ibidem

¹⁴⁷ Ibidem

¹⁴⁸ Ibidem

¹⁴⁹ Ibidem

¹⁵⁰ Ibidem

¹⁵¹ Ibidem

¹⁵² Ibidem

¹⁵³ Ibidem

¹⁵⁴ Ibidem

¹⁵⁵ Ibidem

¹⁵⁶ Ibidem

¹⁵⁷ Ibidem

¹⁵⁸ Ibidem

¹⁵⁹ Ibidem

¹⁶⁰ Ibidem

¹⁶¹ Ibidem

¹⁶² Ibidem

¹⁶³ Ibidem

¹⁶⁴ Ibidem

¹⁶⁵ Ibidem

¹⁶⁶ Ibidem

¹⁶⁷ Ibidem

¹⁶⁸ Ibidem

¹⁶⁹ Ibidem

¹⁷⁰ Ibidem

¹⁷¹ Ibidem

¹⁷² Ibidem

¹⁷³ Ibidem

¹⁷⁴ Ibidem

¹⁷⁵ Ibidem

¹⁷⁶ Ibidem

¹⁷⁷ Ibidem

¹⁷⁸ Ibidem

¹⁷⁹ Ibidem

¹⁸⁰ Ibidem

¹⁸¹ Ibidem

¹⁸² Ibidem

¹⁸³ Ibidem

¹⁸⁴ Ibidem

¹⁸⁵ Ibidem

¹⁸⁶ Ibidem

¹⁸⁷ Ibidem

¹⁸⁸ Ibidem

¹⁸⁹ Ibidem

¹⁹⁰ Ibidem

¹⁹¹ Ibidem

¹⁹² Ibidem

¹⁹³ Ibidem

¹⁹⁴ Ibidem

¹⁹⁵ Ibidem

¹⁹⁶ Ibidem

¹⁹⁷ Ibidem

¹⁹⁸ Ibidem

¹⁹⁹ Ibidem

²⁰⁰ Ibidem

²⁰¹ Ibidem

²⁰² Ibidem

²⁰³ Ibidem

²⁰⁴ Ibidem

²⁰⁵ Ibidem

²⁰⁶ Ibidem

²⁰⁷ Ibidem

²⁰⁸ Ibidem

²⁰⁹ Ibidem

²¹⁰ Ibidem

²¹¹ Ibidem

²¹² Ibidem

²¹³ Ibidem

²¹⁴ Ibidem

²¹⁵ Ibidem

²¹⁶ Ibidem

²¹⁷ Ibidem

²¹⁸ Ibidem

²¹⁹ Ibidem

²²⁰ Ibidem

²²¹ Ibidem

²²² Ibidem

²²³ Ibidem

²²⁴ Ibidem

Studentenpolitiek in Leiden

Van 25 mei tot en met 8 juni kan gestemd worden voor zowel de universiteitsraad als voor de studentenfracties van de faculteitsraad. Stemmen is mogelijk via internet op www.stemmen.leidenuniv.nl.

De universiteitsraad bestaat in totaal uit zestien leden, waarvan acht personeelsleden en acht student-leden. De universiteitsraad heeft zowel instemmings- als adviesrecht. De faculteitsraad bestaat uit zeven personeelsleden en zeven student-leden. De faculteitsraad dient als medezeggenschapsorgaan van de faculteit. In beide organen zijn een personeelspartij, de AbvaKabo, en drie studentenpartijen, de Studenten Groepering Leiden (SGL), Bewust en Progressief (BeP) en de Christelijke Studentenfractie Leiden (CSL), vertegenwoordigd. Met het oog op deze verkiezingen, leek het ons wel aardig onze lezers beter te informeren over de verschillende fracties die de studenten vertegenwoordigen.

Studenten Groepering Leiden

Dit jaar strijdt de SGL voor het belang van de student in de Universiteitsraad en in de Faculteitsraden van Rechten, FSW, Medicijnen, Letteren, Godgeleerdheid en W&N. De SGL is een pragmatische partij, zonder religieuze of landelijke politieke overtuiging. Als er één ding duidelijk naar voren kwam op de eerder dit jaar door de SGL

brug geslagen te worden tussen onderwijs en onderzoek.

Wat de master betreft vindt de SGL dat studenten met hun specialisme volledig de diepte in moeten kunnen gaan: als een opleiding besluit een bepaalde specialisatie aan te bieden, moet deze uit voldoende vakken bestaan om ervoor te zorgen dat

studenten geen vakken uit andere specialisaties meer hoeven te volgen. Ook wil de SGL dat iedere afstudeerscriptie door ten minste één hoogleraar wordt becommentarieerd.

Bij docenten ontbreekt voor

georganiseerde Klaagdag, dan is het wel dat studenten de buik vol hebben van schoolse, ongeïnspireerde huiswerkklasjes. Afgestudeerde bachelorstudenten dienen academisch goed beslagen ten ijs te komen. De SGL pleit ervoor in de bachelor expliciet aandacht te besteden aan het aanleren van academische vaardigheden (kritisch en analytisch denken, zelfstandig kunnen werken, mondelinge en schriftelijke vaardigheden). Wat de SGL betreft, dient in de bachelorfase een duidelijke

hen de prikkel – anders dan hun intrinsieke motivatie – om goed onderwijs te geven bieden. De door het ICLON gehouden (vak)evaluatie kunnen hier wat de SGL betreft een belangrijke rol bij spelen. De SGL neemt het standpunt in dat studenten in principe geen (werk)colleges behoren te geven.

Verdere informatie over de SGL is te vinden op www.stemsgl.nl

Samenvatting verkiezingsprogramma SGL door de redactie BB

Bewust en Progressief

BeP staat voor Bewust en Progressief. Onze partij is al jaren actief in de Leidse studentenpolitiek. Op dit moment is de partij vertegenwoordigd in de faculteitsraden van Rechten, FSW en Letteren en in de Universiteitsraad. Volgend jaar zullen daar naar verwachting de faculteitsraad van Wis- & Natuurkunde en de studentenraad van het LUMC bijkomen. Door intensief onderling contact en regelmatige vergaderingen hebben de leden van BeP een goed en evenwichtig beeld van alles wat zich binnen de Universiteit afspeelt om zo, daar waar mogelijk, invloed op de besluitvorming uit te oefenen.

BeP heeft zich in het verleden veelal geprofileerd als een partij die niet altijd met de stroom mee gaat. Een goed voorbeeld hiervan is de invoering van Engelstalig onderwijs. De universiteit wil dat dit bij alle masters (daar waar nuttig) in 2005 rond is. BeP heeft zich de afgelopen tijd hard ingezet om de rem op deze invoering te zetten. Zowel docenten als studenten zijn er namelijk erg slecht op voorbereid. In Groningen is bewezen dat 60% van het onderwijzend personeel de Engelse taal onvoldoende beheerst. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat dit in Leiden anders is. Toch blijkt het College van Bestuur niet bereid haar eigen staf te toetsen en hun verplichtende bijscholingscursussen aan te bieden. Verder moet iedere student die zijn Engels wil bijspijken hier nu nog voor betalen. BeP is tot nu toe de enige partij die zich inzet voor een ruimer en gratis aanbod van cursussen Engels. Nu het Engels zo'n belangrijk onderdeel van de opleiding gaat vormen lijkt ons dat niet meer dan logisch!

Zie www.BeP.nu voor meer informatie en ga stemmen!

Dennis van Berkel, lid universiteitsraad voor BeP en kandidaat voor volgend jaar

De Christelijke Studentenfractie Leiden

De Christelijke Studentenfractie Leiden (CSL) is een christelijke partij. Wat zegt dit nu? Vertegenwoordigers van de CSL

hebben een christelijke levens-overtuiging. Volgens de CSL biedt de bijbel vaste waarden die inspirerend zijn voor de universiteit. Het is zeker niet mogelijk om uit de bijbel kant en klare oplossingen voor universitaire problemen te destilleren. Een viertal waarden zijn bepalend voor het optreden van de CSL:

- **Verantwoordelijkheid** – voor genomen besluiten
- **Vertrouwen** – in het universitaire bestuur
- **Dienstbaarheid** – aan de hele universitaire gemeenschap
- **Solidariteit** – met zwakkeren

Verantwoordelijkheid voor continuïteit en samenhang van universitair bestuurlijk beleid is ons uitgangspunt. De CSL vertrekt in principe vanuit een houding van **vertrouwen** ten opzichte van het universitaire bestuur. Geen oppositie om de oppositie. Dat sluit niet uit dat we het bestuur kritisch volgen en zo nodig tegengas geven.

Dienstbaarheid houdt voor de CSL een evenwichtige belangenafweging in ten aanzien van onderwijs, onderzoek, studentenhuysvesting, personeels- en sportbeleid. Geen eenzijdige fixatie op studentenbelangen.

Solidariteit houdt voor de CSL in dat wij staan voor een sociaal en rechtvaardig beleid; de pijn van eventuele bezuinigings-maatregelen zal eerlijk verdeeld moeten worden.

De CSL wil zich het komende jaar inzetten voor kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Verzwaring van het BSA is volgens de CSL alleen geloofwaardig wanneer zij gepaard gaat met concrete verbeteringen van het onderwijs. We willen verbetering van de scriptie-begeleiding bij het FSW, kleinere werkgroepen bij Rechten en minder schools onderwijs op de hele universiteit. Daarnaast willen we ons op universitair en facultair niveau inzetten voor vorming en bezinning in het onderwijs en onderzoek. Onderwijs moet meer zijn dan het aanleren van kennis en vaardigheden!

Voor meer informatie zie mail naar csl@plexus.leidenuniv.nl, <http://walk.to/csl> of bel Dick de Vries 071-3415017.

Fennand van Dijk, voorzitter CSL

Conclusie

We hebben geprobeerd een beeld te geven van de partijen en hun huidige verkiezingsprogramma's. Hopelijk is hiermee duidelijk gemaakt waar de verschillende studentenfracties voor staan. De drie partijen hebben allemaal een verschillende achtergrond, waarop hun standpunten gebaseerd zijn. Alledrie de partijen zullen ernaar streven de belangen van de studenten in de universiteitsraad en de faculteitsraad zo goed mogelijk te verdedigen.

Tijdens het schrijven van dit artikel hebben wij gemerkt dat het lastig is contact met de studentenfracties op te nemen. Telefonisch zijn ze slecht bereikbaar en het beantwoorden van e-mails laat soms lang op zich wachten. De beste manier om contact op te nemen is door een lid van de studentenpartijen persoonlijk te benaderen.

Tijdens de verkiezingen wordt er weinig campagne gevoerd. De rest van het collegejaar zijn de studentenfracties slecht zichtbaar. Studenten worden slecht betrokken bij de gang van zaken omtrent de universiteitsraad en faculteitsraad, door zowel de studentenfracties als de universiteit zelf, waardoor de verkiezingsopkomsten laag blijven. —□

Simone van Elk & Frank van der Plas

Early warning; de vroegtijdige signalering van epidemieën van infectieziekten in Nederland

Tijden van optimisme zijn voorbij; infectieziekten¹ zijn alles behalve overwonnen. SARS vormde wat dat betreft vrij recentelijk een *wake-up call* voor de wereld; binnen enkele maanden verspreidde de ziekte zich over 32 landen. Enkele decennia geleden verkeerde men in de veronderstelling dat infectieziekten misschien nog wel lastig waren, maar dat de medische wetenschap de juiste instrumenten in handen had om de microbiologische ziekteverwekkers voorgoed de baas te kunnen. Dit optimisme vond zijn oorsprong in de ontwikkeling van vaccins en antibiotica waardoor ziekten beter te bestrijden waren, de uitvinding van de elektronenmicroscop, en de wereldwijde eradicatie van het pokkenvirus².

Begin jaren 80 kwam echter een omslagpunt in dit optimisme. HIV/AIDS kwam opzetten en de wereld kon alleen maar toekijken hoe de ziekte zich verspreidde over de aarde. Deze ziekte heeft in twintig jaar tijd ongeveer 20 miljoen doden veroorzaakt, terwijl ruim 42 miljoen mensen zijn besmet. Infectieziekten zijn alles behalve overwonnen; de laatste drie decennia

"Na de aanslagen met poederbrieven (met anthrax) in oktober 2001 bleken ook individuen bereid en in staat om biologische agentia te gebruiken"

zijn er tientallen nieuwe infectieziekten ontdekt, zoals legionellose (de veteranenziekte), ebola, Marburg, lassakoorts en zeer recentelijk SARS. Men spreekt dan van *emerging diseases*. Ook kunnen *re-emerging diseases* - ziekten die op zich wel bekend zijn - een nieuwe bedreiging vormen. Zo kunnen ziekten bijvoorbeeld een nieuw geografisch gebied bedreigen. Een bekend voorbeeld is de activiteit van het westnijlvirus in de VS. In enkele jaren tijd heeft deze gevaarlijke ziekte zich over vrijwel alle staten van de VS

verspreid. Een ander groot probleem is toenemende resistentie van verschillende ziekten. Bijvoorbeeld malaria en tuberculose zijn met veel bestaande - en vaak goedkope medicijnen - niet of nauwelijks meer te behandelen. De middelen die nog wel werken zijn vaak vele malen duurder dan de oude middelen, waardoor in grote delen van de wereld, zoals Afrika en Azië dergelijke ziekten veel moeilijker te behandelen zijn.

Na de aanslagen met poederbrieven (met anthrax) in oktober 2001 bleken ook individuen bereid en in staat om biologische agentia te gebruiken¹. Alhoewel weinig slachtoffers te betreuren waren; 23 mensen raakten besmet, waarvan er 5 overleden, maakten de aanslagen pijnlijk duidelijk hoe kwetsbaar samenlevingen zijn.

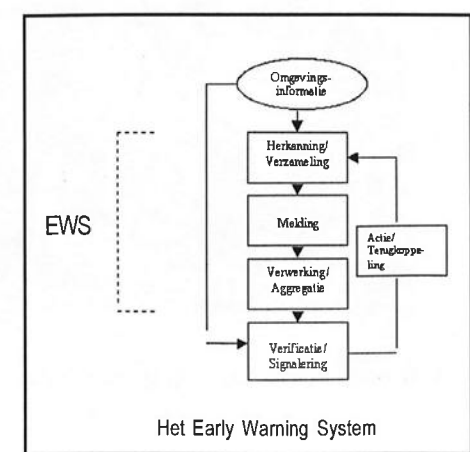
Zeker voor besmettelijke ziekten geldt: hoe eerder gevallen worden gesignaleerd, hoe sneller maatregelen kunnen worden genomen om verdere verspreiding tegen te gaan. Hiertoe kunnen systemen worden ingezet die vroegtijdige signalering van dreigingen of besmettingsgevallen mogelijk te maken; men spreekt ook wel van *early warning systems*. In dit artikel zal worden beschreven hoe dergelijke systemen werken. Vervolgens wordt geschetst hoe dergelijke systemen worden toegepast binnen de infectieziektebestrijding en wordt

geanalyseerd in hoeverre deze systemen epidemieën² kunnen voorkomen of beperken in Nederland.

Het concept early warning system (EWS)

Een EWS kan worden ingezet bij de detectie van verschillende dreigingen, zoals natuurgeweld (orkanen, overstromingen), in het leger om bijvoorbeeld de troepenbewegingen van de vijand te monitoren en binnen de politiewereld om nieuwe drugs op de markt te signaleren. Een definitie van *early warning* volgens Cuny³ is: "The identification, interpretation and recognition of events that indicate a potential emergency". *Early warning* en vroegtijdige signalering zijn dezelfde termen. Vroegtijdig signaleren is gericht op het voorkomen of beperken van de effecten van een gepercipieerde dreiging. EWS kan worden gezien als een instrument dat een rol speelt bij de herkenning, melding, verzameling en aggregatie van *early warning*-signalen. "Het EWS vormt als het ware een trechter waarin de binnenkomende informatie wordt verzameld en verwerkt tot intelligence: informatie op basis waarvan organisaties of personen die verantwoordelijk zijn voor de signalering en het voorkomen van gevaar de juiste beslissingen en acties kunnen nemen. Wanneer een bepaalde kritische grens wordt overschreden, wordt het waarschuwingssignaal afgegeven. Sommige EWS hebben zelf "voelsprietten" die informatie opvangen, andere EWS zijn afhankelijk van informatie die derde partijen aanleveren. Of deze voelsprietten nu meetapparatuur, satellieten, politieagenten of artsen zijn, maakt voor het concept in feite niet uit".⁴

Schematische ziet dat er als volgt uit:

Op papier ziet dit er zeer eenvoudig uit, maar de praktijk wijst uit dat niets minder waar is. Volgens Kam worden waarschuwingssignalen vaak niet op waarde geschat door besluitvormers/beleidsmakers. Dit heeft een aantal oorzaken. Ten eerste is de kwaliteit van informatie vaak onvoldoende. "Warning indicators may have various degrees of reliability; usually their diagnostic value is low".¹ Problemen zijn in de beginfase van een ramp moeilijk te benoemen en de indicatoren zijn weinig specifiek; daarom kan men spreken van de "symptomen van het achterliggende probleem".² Ten tweede blijkt het in de praktijk moeilijk om de dreiging en eventuele effecten correct in te schatten. De vergaarde informatie dient te worden geanalyseerd. In deze fase kunnen biases optreden. "In practice the analysis of warning indicators

"Zeker voor besmettelijke ziekten geldt: hoe eerder gevallen worden gesignaleerd, hoe sneller maatregelen kunnen worden genomen om verdere verspreiding tegen te gaan"

faces severe problems. For one thing there will always be a gap between the indicators produced by the enemy's activity and the other side's capacity to locate and collect them. Consequently analysts may not recognise major indicators that might put them on alert, while at the same time they may collect scarce, partial, distorted, and ambiguous indicators that are likely to be misleading."³ De kunst bestaat volgens de auteur vooral uit het filteren van de *noise* (ruis) uit de informatie. Dit is de belangrijkste uitdaging van vroegtijdige signalering of van EWS die daaraan bijdraagt.

Early warning in infectieziektenland

Binnen het veld van infectieziektesignalering- en bestrijding wordt gebruik gemaakt van een aantal systemen die de activiteit van infectieziekten monitoren. Dit noemt men surveillance. Deze systemen worden gevoed met diagnoses (klinisch en laboratoriumuitslagen) en

syndromen/ symptomen. Vanuit de Infectieziektewet (IZW) zijn een aantal ziekten meldingsplichtig, zoals SARS (sinds 2003), pest en tuberculose. Deze ziekten moeten worden gemeld aan de GGD door de constaterend arts of arts-microbioloog. Deze spelen de belangrijkste rol in de herkenning van ziekte(gevalle)n. Naast de melding van dergelijke ernstige ziekten heeft de wetgever ook voorzien in een meldingsplicht voor instellingen waar zich kwetsbare groepen bevinden, zoals een verzorgingstehuis, ziekenhuis of basisschool. Indien zich hier meerdere ziektegevallen met dezelfde symptomen voordoen (zoals diarree of geelzucht), kan dit reden zijn de GGD in te schakelen. De GGD zal naar aanleiding van een melding een bron- en contactonderzoek lanceren, met als doel de besmettingshaard te vinden en de contacten van de patiënt in kaart te brengen. Via de GGD worden gemelde ziekten gemeld aan de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Binnen het infectieziektensurveillance informatie systeem (ISIS) worden de meldingen van de GGD en de micromedische laboratoria verwerkt en geaggregeerd. Dit systeem werkt met wiskundige algoritmen, waarmee de incidentie van ziekten op basis van historische data wordt beoordeeld. Indien een ziekte in een bepaalde periode vaker voorkomt dan een gestelde grenswaarde, wordt een waarschuwingssignaal afgegeven.⁴ Naast ISIS bestaan nog vele andere systemen die klachten of diagnoses in kaart brengen.

De signalen die dergelijke systemen genereren, worden besproken in het signaleringsoverleg: een wekelijks overleg met epidemiologen en microbiologen van enkele laboratoria van het RIVM, de Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektebestrijding (LCI) en het Centrum voor Infectieziekten Epidemiologie (CIE). Naast signalen uit Nederlandse surveillancesystemen worden ook signalen uit buitenlandse bronnen besproken. Belangrijke buitenlandse bronnen zijn onder andere: de ProMED-site en de WHO

outbreak-site. Via deze sites worden uitbraken van infectieziekten over de hele wereld in kaart gebracht. De deelnemers van het signaleringsoverleg bespreken de signalen en besluiten eventueel tot het nemen van maatregelen, zoals bestrijding van de ziekte. Indien sprake is van een reële dreiging, kunnen artsen worden geïnformeerd, zodat eventuele (nieuwe) besmettingsgevallen sneller als zodanig kunnen worden herkend. Het signaleringsoverleg is een vast overlegorgaan, maar in crisistijd kan ook het outbreakmanagement team (OMT) bijeen worden geroepen. Dit is een overlegstructuur waaraan deskundigen op het gebied van diagnostiek, public health en preventie deelnemen. Eventuele adviezen worden aan Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (BAO) voorgelegd. In dit orgaan zijn vertegenwoordigers van onder andere het Ministerie van VWS, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de GGD-Nederland vertegenwoordigd. Zij beoordelen de bestuurlijke haalbaarheid van de voorgestelde adviezen, die vervolgens worden vertaald naar concrete maatregelen die de organisaties die zij vertegenwoordigen moeten nemen.

Vroegtijdige signalering in de praktijk
De medische wereld loopt altijd één stap achter op de ziekteverwekker. Er zullen mensen ziek moeten worden, wil een probleem worden gesignaleerd. De vroegtijdige signalering, gericht op het voorkomen van een epidemie, hangt af van verschillende factoren:

- De alertheid van de arts is de belangrijkste factor. Bij de uitbraak van de veteranenziekte in Bovenkarspel in 1999 werd pas aan de bel getrokken toen binnen één ziekenhuis op enig moment 12 mensen met een a-typische longontsteking aan de beademing lagen. Dat is vrij laat.
- De mate van onderdiagnose (iemand is wel ziek, maar er wordt geen diagnose gesteld, dus er wordt ook niet gemeld) en onderrapportage (er is wel een diagnose, maar er wordt niet gemeld). Daarnaast kan vertraging

ontstaan; de patiënt kan besluiten het nog even aan te kijken (*patientdelay*). Ook gaat er altijd enige tijd overheen voor een diagnose wordt vastgesteld (*doctor- en labdelay*).

- De snelheid waarmee signalen van uitbraken in het buitenland (die voor Nederland een bedreiging kunnen vormen) hier worden opgevangen en geïnterpreteerd. Bij de uitbraak van SARS in -met name- China en Canada, is het OMT een aantal keer bijeengekomen om maatregelen te bespreken om een SARS-epidemie in Nederland te voorkomen of te beperken. Dit heeft onder andere geresulteerd in een berichtensroom aan de medische wereld, zodat het klinisch beeld van SARS sneller zou worden herkend (en gemeld). Het moge echter duidelijk zijn dat in het griepseizoen een SARS-patiënt er niet makkelijk uit te filteren is, gezien de a-specifieke klachten (koorts, hoesten). Hetzelfde geldt voor de herkenning van ziekten die niet in Nederland voorkomen, zoals lassakoorts of Japanse encefalitis.

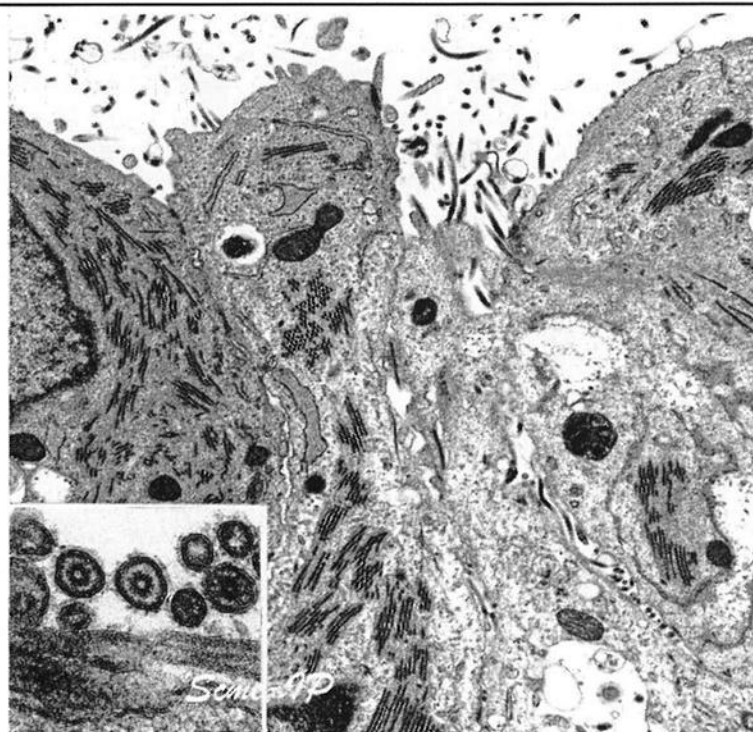
Conclusie

EWS werken in feite pas wanneer mensen ziek worden. Dit wil evenwel

niet zeggen dat we niet tot vroegtijdige signalering van epidemieën in staat zijn. Er zijn twee situaties mogelijk: een uitbraak ontstaat eerst in het buitenland. In dat geval kunnen in Nederland maatregelen worden genomen om besmetting in Nederland te voorkomen of te beperken. Het is echter ook mogelijk dat een epidemie in Nederland ontstaat. Het is dan van belang dat een behandeld arts snel doorheeft dat er iets aan de hand is. In de praktijk valt of staat de vroegtijdige signalering met de oplettendheid van de behandelend arts of de medische-microbioloog. Op basis van hun melding zal de *early warning*-keten gaan werken en kan een epidemie worden beperkt of voorkomen. □

Marc Verhaar

Marc Verhaar schreef zijn scriptie in het kader van de studie bestuurskunde over de vroegtijdige signalering van epidemieën in Nederland. Dat deed hij gedurende zijn stage bij het COT, waar hij nu werkzaam is. Hij schrijft dit artikel op persoonlijke titel. Het is artikel is gebaseerd op zijn scriptie: *De vroegtijdige signalering van epidemieën in Nederland. Een analyse van het functioneren van early warning- en surveillancesystemen op het gebied van infectieziekten*.

Een virus: Het Ebola-virus

Noten

- ¹ Ziekte die wordt veroorzaakt door een microbiologische ziekteverwekker, zoals een schimmel, bacterie, parasiet of virus
- ² Garrett L., *The coming plague*, 1995; 30 e.v.
- ³ Bioterrorisme is evenwel geen nieuw verschijnsel. Vroeger werden met pest besmette kadavers en lijken over vestingmuren gekatapulteerd om een belegerde stad te besmetten. Pokken werd gebruikt door de Spanjaarden en Engelsen om in Zuid- en Noord-Amerika indianen te besmetten. Daarnaast besmetten de Rajneesjee sekte in Oregon in 1984 salad bars met salmonella. Hun doel was zoveel mogelijk kiezers ziek te maken om de lokale verkiezingen te beïnvloeden. Van 1900 tot en met 1997 werden biologische ziekteverwekkers 24 keer bewezen ingezet door individuen, groeperingen of statelijke actoren. Zie bijvoorbeeld: Carus, W.S., *Working Paper Bioterrorism and Biocrimes, The Illicit Use of Biological Agents Since 1900*, Centre for Counterproliferation Research, National Defense University, Washington, D.C., 1998, februari 2001 herziene druk
- ⁴ Een epidemie, ofwel uitbraak of explosie kan worden gedefinieerd als: "een plotseling optredende verzameling van ziektegevallen, waarbij het aantal ziektegevallen in een omschreven periode bij deze groep mensen hoger is dan normaal te verwachten" (bron: LCI, *Draaiboek Explosies van Infectieziekten*, 1998; 1)
- ⁵ In: WHO/EHA, *Emergency health training programme for Africa*, draft 1999; 15
- ⁶ Verhaar, M.P. *De vroegtijdige signalering van epidemieën in Nederland; Een analyse van het functioneren van early warning- en surveillancesystemen op het gebied van infectieziekten*, Leiden, 2003; 17
- ⁷ Kam, E., *Suprise attack: the victim's perspective*, 1988, Cambridge; 43
- ⁸ Sheaffer Z., et. al., *Early-Warning-Signals Management: A Lesson from the Barings Crisis*, in: *Journal of Contingencies and Crisismanagement*, jaargang 6; 3
- ⁹ Kam, E., *Suprise attack: the victim's perspective*, 1988, Cambridge; 47
- ¹⁰ Geïnteresseerden kunnen op de site <http://www.rivm.nl/isis/> zien wat de huidige situatie is op het gebied van infectieziekten (aanklikken GGD surveillance, vervolgens GGD openbaar aanklikken, klikken op barometer)

Je tijd vooruit

www.haarlemmermeer.nl

gemeente
Haarlemmermeer

2003: 5 landingsbanen

2004: 134.000 inwoners

2007: 2 kinderen

Bij ons is er altijd wel wat aan de hand. Ben je niet betrokken bij een nieuwe landingsbaan op Schiphol, dan gaat het wel over een nieuw stuk rijksweg. Maar ook de kwaliteit van de leefomgeving en de zorg voor jong en oud bieden spannende uitdagingen. De vraagstukken zijn vaak behoorlijk complex en ontwikkelingen kunnen van de ene op de andere dag in een stroomversnelling raken.

Daarom zoeken wij mensen die hun tijd vooruit zijn. Die niet bang zijn hun tanden te zetten in een vooruitstrevend project, waarvan de lijnen nog niet compleet zijn uitgestippeld. De complexe vraagstukken binnen onze gemeente, zowel vandaag als in de toekomst, vragen om moderne, integere mensen, die durf, doorzettingsvermogen en klantgerichtheid goed weten te combineren.

Als jij je tijd vooruit bent, ben je intussen misschien al met één hand onze site aan het opzoeken. Hier vind je meer informatie over de functies die wij op dit moment graag willen vervullen. Of neem contact op: jetijdvooruit@haarlemmermeer.nl
Gemeente Haarlemmermeer, sector POI, postbus 250, 2130 AG Hoofddorp.
Tel. 023 567 62 59

Kooyker*)

**voor je
studieboeken...**

...en meer!

Breestraat 93 & 127, 2311 CM Leiden

Telefoon (071) 5160500

E-mail: bree127@kooyker.nl

www.kooyker.nl